ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил
5 март
Сешанба
№ 36 (13.722).
Баҳоси:
Обуначига — 6 тийин.
Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام عليكم، عزيز موشتري! •

17 март—умумхалқ референдуми куни

Умумхалқ референдумига саноқли кунлар қолди. У бошқа барча сиёсий воқеаларни аста-секин суриб чиқариб, диққат-эътиборимизни бутунлай эгаллаб олди. Хўш, биз нима учун овоз берамиз, икки йўлдан қай бирини танлаймиз? Қуйида айрим ёшларнинг бу тўғридаги фикрлари билан танишасиз.

ТЕНГЛИК БЎЛСИН

Раҳима УСМОНХЎЖАЕВА, Хоразм вилояти, Хонқа ноҳияси, Гагарин номли ўрта мактаб ўқитувчиси:

— 70 йил бирга яшадик. Биз ҳозир бошқа миллат вакилларига ажнабийга қарагандек қарамаймиз. Наҳотки, энди шу бирлигимиз бўлмайди? Наҳотки, энди бошқа жумҳуриятларга чет элга боргандай бориб келамиз? Ахир етмиш йиллик тарихимиз фақат хатолардан иборат бўлмади-ку! Кўпгина муваффақиятларга биз айнан ягона Иттифоқ таркибида эришдик-ку! Шунинг учун шахсан мен бирлигимиз сақланиб қолишини истардим ва референдумда шундай деб овоз бераман.

Анвар ШУКУРОВ, Қашқадарё вилояти, Ғузор ноҳияси, «Шўртангаз» газ конлари бошқармасининг ҳуқуқ маслаҳатчиси:

— Иттифоқимиз қолиши керак, албатта. Аммо бу қандай иттифоқ бўлади? Шартнома лойиҳасида ноаниқликлар, зиддиятлар жуда кўп. Улар қайта кўриб чиқишни талаб қилади. Хусусан жумҳурият мулки, марказ ваколатига бериладиган ҳуқуқлар масаласида бир қарорга келиш керак.

Иттифоқ фойдасига бир жиддий гапни айтишим лозим. Бизнинг «шахсий» армиямиз йўқ. Эртага ташқаридан тажовуз бўлса, бизни ким ҳимоя қилади? Шунинг учун ягона кучли армия бўлиши керак, деб ҳисоблайман.

Абдуқодир ЭШОНҚУЛОВ, Жиззах ноҳиясидаги комсомол ёшлар бригадаси бошлиғи:

— Тушунтириш ишлари деярли олиб борилмаяпти. Халқимиз мендан нима кетди, деб овоз бериб келаверади. Йўқ, мен умуман Иттифоқ ғоясига қарши эмасман. Фақат унда жумҳуриятлар том маънода тенг ҳуқуқли бўлишлари керак. Бу жуда яхши Иттифоққа айланиши ҳам мумкин-ку, деган гаплар қулоққа чалиниб турибди. Бироқ, холис айтайлик. Ўша машҳур Иттифоқ шартномасидан кўриниб турибдику унинг қандай бўлиши! Бутун Иттифоқ ҳудудида давлат тили ягона бўлади, деб ёзиб қўйилиши тенгликнинг кафолатими? Хуллас, етти ўлчаб бир кесиш керак.

Фурқат НЕЪМАТ суҳбатлашди.

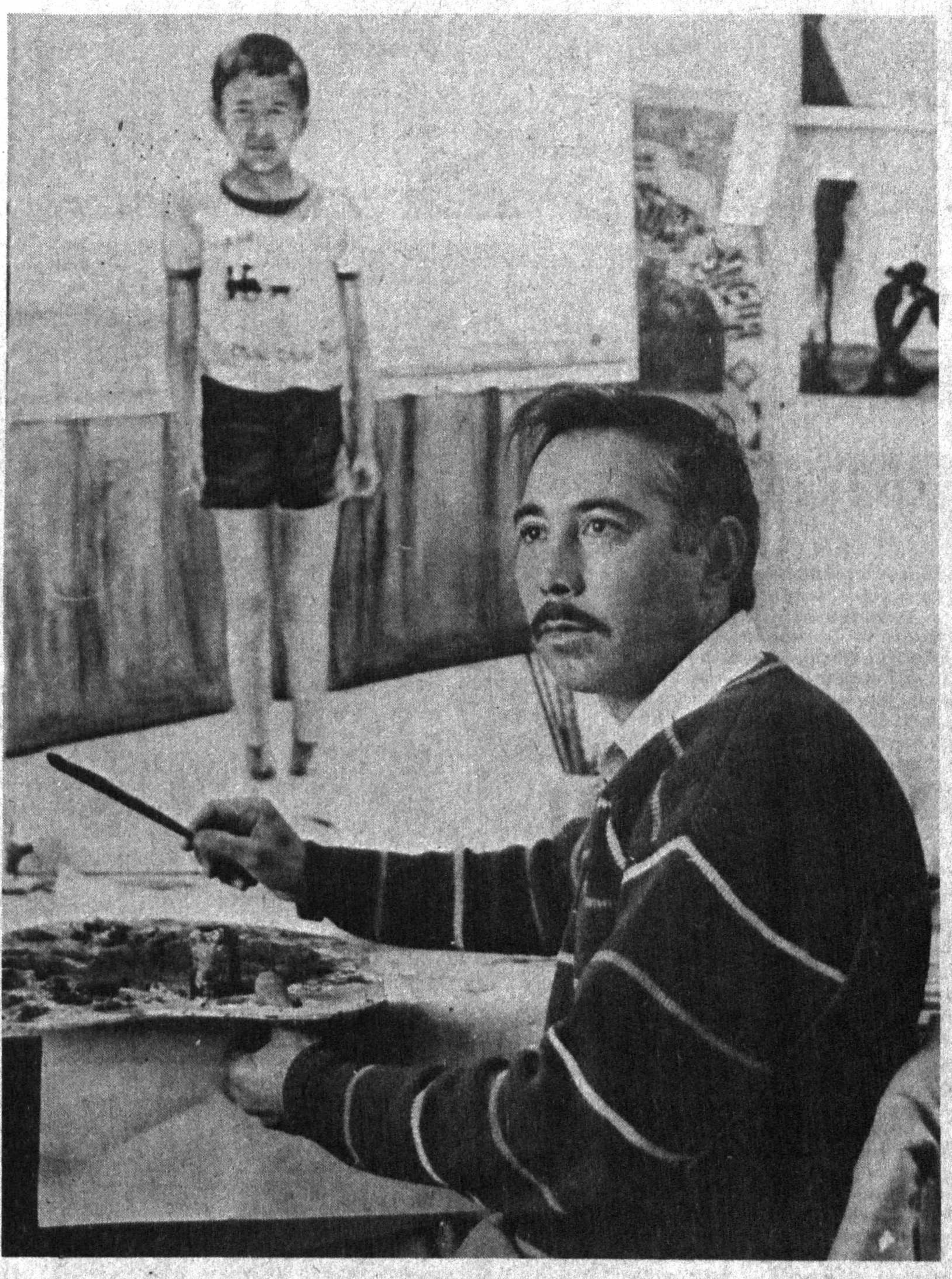

«Суратларим — ҳаётим менинг»

Сиз суратда кўриб турган йигит — Абдухалил Қурбонов. У Қашқадарё вилоятининг Чироқчи ноҳиясидаги 19-ҳунар-техника билим юртида чизмачилик фанидан сабоқ бериш билан биргаликда, мусаввир, ижод билан ҳам шуғулланади.

Абдухалилнинг қаламига мансуб суратлар қатор кўргазмаларда фахрли ўринларга лойиқ топилган эди. Бу сафар ноҳияда Алишер Навоий юбилейига бағишлаб ўтказилган беллашувда ҳам, ғолиблик шоҳсупасига чиқишга муяссар бўлди. Унинг «Она», «Кўнарик», «Азим шоир портрети», «Назар Шукур портрети» каби ишлари юқори баҳоланди.

— Суратларим — менинг ҳаётим, — дейди ўзи, биз билан суҳбатда. — Гап менинг машҳур мусаввир бўлиш бўлмаслигимда эмас, аксинча, ижодга фидойи бўла олишимда. Шу пайтгача излаб топганим, тушуниб етганим — ижоднинг энг биринчи шарти — бу фидойиликдир!..

Ҳурматли муштарийларимиз ҳам мусаввирнинг фикрларига қўшилиб турган бўлсалар керак. Чунки, ҳаммамиз биламиз, атрофимизда юзлаб, минглаб ижодкорлар [ҳоҳ мусаввир бўлсин, ҳоҳ санъаткор-у, ҳоҳ шоир] бор. Лекин уларнинг аксарида кўзга ташланиб турганлари унчадан битта. Ўша кўзга ташланмай аро йўлда қолиб кетаётганларнинг хатоси — фидойи бўла олмаганлардир...

Биз хайрлашиш олдидан Абдухалилга ижодий камолот тилаш билан биргаликда бу йилги тилаклари амалга ошишида омад ёр бўлишини истадик. Зеро, бу йил унинг номзоди вилоят Ленин комсомоли мукофотига даъвогарлар рўйхатида бор...

Суратчи Жўра БОБОРАҲМАТ.

Ёшлар ва иқтисод

Ўша куни Пўлат билан анча суҳбатлашдик. Пўлатни «Умид» тижорат ёшлар ишлаб чиқариш бирлашмаси ташкил этилгани, унинг директори бўлиб ишлаётганлиги учунгина танимайман. У собиқ комсомол ходими. Икки йил аввал вилоят комсомол қўмитасида ишлар эди. Балки «Умид»нинг ташкил этилишига комсомолдаги ташаббускорликка ўчлик хислатларининг сақланиб қолганлиги ҳам сабаб бўлгандир.

Гап қандай мазмунда эканлигини пайқагандирсиз. Самарқанд вилоятининг Оқдарё ноҳияси маркази Лоиш қўрғонида ноҳия ижроия қўмитаси томонидан қайд этилган «Умид» бирлашмаси ташкил этилди.

— Пўлат, «Умид»нинг ташкил этилишига сабаб нима?

— Тўғрисини айтсам — йўқчилик. Кўпроқ қилиб шундай десак ҳам бўлаверади. Қишлоқлардаги оғир аҳвол, газ билан таъминланмаганлик, авария ҳолатидаги мактаблар, болалар боғчаларининг қурилиши, таъмирлаш ишларининг чўзилиб кетиши, иш топишнинг кундан-кунга мушкуллашиб бораётганлиги... тузилишининг сабаблари шу.

Ноҳиямиз ҳар хил тўловлар бўйича 47 миллион сўм қарздор. Бу аҳволда аҳолининг қандай қийин шароитда яшаётганлигини пайқаш қийин эмас. Мақсадимиз — халққа озгина бўлса-да, кўмакдош бўлиш. Бизлар, аввало, қўлида ҳунари бор кишиларни бирлаштирмоқчимиз. Биргина мисол. Ноҳия ташкилотларида пул бор. Улар бирор жойга газ

ИЗЛАГАН ИМКОН ТОПАДИ

ўтказмоқчи дейлик. Ўша ишни амалга ошириш учун четдан уста чақиришга тўғри келади. Бундай усталар ҳар қандай юмушни қимматга бажаришади. Баъзи шаҳарларда қурилиш материаллари ишлаб чиқарадиган корхоналар бор. Лекин уларда ишчи кучи етишмайди. Бизларда далада ишловчилар қиш ойларида бекор юришади. Уларни вақтинчалик ўша — ишчи кучи етишмайдиган корхоналарга шартнома асосида юбориш мумкин. Улар иш ҳақларига қурилиш материаллари олиб келишади.

Ноҳияларда маиший хизмат турлари оқсаётганлиги сир эмас. Транспорт хизмати ҳам кўнгилдагидек эмас. Шахсий автомобиллардан фойдаланиб, бу ишни яхшилашга ҳаракат қилмоқдамиз. Айрим ташкилотларда бузуқ машиналар қалашиб ётади. Турган жойида йўқ бўлиб кетиш ҳоллари ҳам учрайди. Ўшаларни сотиб олиб, таъмирлаб, аҳоли хизматига қўймоқчимиз.

— Хизмат турлари яна нималардан иборат бўлади?

— Ҳар қандай иш истасак-истамасак, маблағ билан боғлиқ. Биз ноҳиямизда кабелли ойнаи жаҳон ҳам ташкил этмоқчимиз. Вилоят комсомол қўмитаси бу ишда ёрдам бермоқчи. Қўзиқориндек потраб ташкил этилган видеобарлар, видеосалонлар ўзини оқламади. Кўплари ёпиб ташланди. Энди кечки пайтлари кўчага чиқсангиз, ўсмирлар бекорчиликдан нима қиларини билмай юришади. Кабелли ойнаи жаҳон орқали болаларбоп фильмлар намойиш этамиз, ноҳия янгиликларидан аҳолини хабардор қиламиз. Талабларига биноан концертлар намойиш этилади. Ноҳия фирқа қўмитасининг пленумлари, сессияларидан парчалар намойиш қиламиз. Ўзимиз кўрсатувлар тайёрлаймиз. Буюртма беришса, тўйларни видеога туширамиз. Ниятларимиз кўп.

— Пўлат, сиз қандай ўйлайсиз. Бирлашмаларингиз ҳам ёшлар маркази ҳолига тушиб қолмайдими? Ё ҳар хил ширкатларни олайлик. Улар маълум мақсад йўлида ташкил этилмаганлиги сабабли бирин-кетин тарқаб кетяпти.

— Ширкатларнинг тарқаб кетишига сабаб — улар бир хил йўналиш бўйича иш кўришган. Бизлар кўп йўналишларда иш олиб бормоқчимиз. Бу йўналишлар ёшларнинг талаби, қизиқишлари ва таклифлари асосида ўзгариб туриши ҳам мумкин. Бир йўналиш ўзини оқламаса, иккинчисини ривожлантириш мумкин. Бекорга бирлашма номини «Умид» деб атамадик.

— Боя эски мактабларни тилга олдингиз. Янглишмасам, вилоятда энг кўп яроқсиз мактаб сизларда.

— Тўғри. Ўшаларни таъмирлаш ишларини бирлашмамиз ўз назоратига олади. Шунинг учун бирлашмага аъзо бўлишга барча ҳунармандларни, дурадгорларни, ғишт терувчи, сувоқчи, бўёқчиларни таклиф этганмиз.

— Ҳар бир ишда ҳомийлик бўлиши керак. Сизларда-чи?

— Аввало жойлардаги ташкилот ва муассасалар билан алоқа боғлаймиз, шартномалар тузамиз. Аста-секин чет эллар корхоналари билан ҳам ҳамкорлик қилмоқчимиз. Биласиз, вилоят комсомол қўмитасида ишлаётганимда хорижий мамлакатлардан турли вакиллар гуруҳлари тез-тез келиб туришарди. Ўшаларнинг айримлари билан хат ёзишиб тураман. Ҳозирнинг ўзидаёқ Амриқо, Канада, Буюк Британиядаги дўстларимизга ҳамкорлик ҳақидаги таклифларимизни юбордик.

— Кимлар, қайси корхоналар билан шартнома тузишга эришдилрингиз?

— Нон комбинати билан шартнома туздик. Шунга асосан биз уларга музқаймоқ тайёрлайдиган ускуна олиб берамиз. Масаллиқни улар беришади. Музқаймоқ тайёрлаб сотилади. Ёшлар дам олиб, салқин ичимликлар ичадиган мўъжазгина маскан ташкил этамиз. Ноҳиямизда автобаза бор. Саёҳатга чиқишни ташкиллаштириб, болаларни Фарғона, Наманган томонларга саёҳатга олиб бормоқчимиз.

— Ҳар хил соҳа бўйича ишни йўлга қўйиш қийин эмасми?

— Қийинликка қийин. Лекин шу ердагилар ҳам қилиши мумкин бўлган ишларни четдан келиб бажариб, маблағни олиб кетишларига томошабин бўлиб қараб туриш ҳам кулгили. Ноҳиямизда сув хўжалиги идораси бор. Уларнинг ўзи сув қувури ўтказишга шаҳардан мутахассис чақиришади. Ўша ишларни бизлар қилишимиз мумкин.

— Ёшлар дам олишни, бўш вақтни мазмунли ўтказишни исташади. Бирлашма уларга қандай имкониятярата олади?

— Излаган имконият топади. Биз ўша имкониятни топгандаймиз. Лекин бу уларнинг кенгайиб, ривожланиб бориши ёшларнинг ўзига ҳам боғлиқ. Ишбилармон, ташаббускор, касб эгаларини бизлар билан ҳамкорлик қилишга чорлаймиз.

«Умид» ёшлар тижорат ишлаб чиқариш бирлашмаси директори Пўлат Турғунов яхши ният билан бошлаган ишнинг кўлами ҳам умидларнинг ушалиши билан оқланажагига ривож тилаймиз.

Гули ЧЕҲРА,
«Ёш ленинчи» мухбири.

Биринчи саҳифага мактуб

Сенинг ишинг тушса...

«Ботаника» дам олиш уйида ҳордиқ чиқараётган эдим. Байрам арафаси. Мўғулистонда йигитлик бурчини ўтаётган ўғлим Ҳомидни табрикламоқчи бўлдим. Сўнг оромгоҳдаги алоқа бўлимига бордим. Телеграммани қабул қилувчи аёлга узатсам маконига қаради-да бирдан ўзгарди.

— Хорижга телеграмма қабул қилмаймиз. Сиз яхшиси ноҳия марказига боринг.

Унинг айтганини қилдим. Сўраб-суриштириб Оржоникидзе ноҳия алоқа бўлимига бордим, худди келишиб олгандек бу ерда ҳам ўша гап такрорланди. На илож зоримиз бор, зўримиз йўқ. Хуллас, Тошкент шаҳар марказига боришга тўғри келди.

Излаб-излаб Навоий номли кўчадаги эски телеграф агентлигига бордим. У ердаги барака топкурлар яна йўл кўрсатишди.

— Олой бозори ёнидаги бош телеграф агентлигига боринг. Ўша ерда ишингиз битади!

Қанот боғлаб учдим. Одам оз экан. Бир пастда навбатим келди. Минг бир ҳавотирда телеграммани қабул қилувчи аёлга узатдим. У ҳам тушунтириш берди.

Биринчидан, мўғил тилида ёзилиши керак. Иккинчидан, бу ерда Москвани ҳорижий мамлакатлар билан алоқа қилувчи индекси кўрсатилиши керак.

Бир қўлимдаги телеграммага, бир аёлга қараб зўрға тилим калимага келди.

— Мен уни қаердан оламан. Бир йилдан буён ўғлим билан хат олишиб турган индексни ёздим-ку.

Аёл ўша жавобини такрорлади.

— Бўлмайди. Ҳарбий комиссариатга бориб билинг.

Қани энди шу пайт Хоразм яқин бўлсаю айтганини бажо келтирсам. Хуллас, телеграмма юборолмадим. Ўша-ўша бир нарса устида ўйлайман. Агар сен давлатга керак бўлсанг бир зумда ҳамма ишинг муҳайё. Мабодо сенинг ишинг тушса, мурожаат қилсанг оёғингдан тўзасан. Нима ҳам дердим. Агар ўғлим соғ-саломат қучоғимга қайтса шу мақолани бериб, отаси уни сўроқлагани, аммо дил сўзи етиб бормаганлигини айтиб овунаман-да.

Аминбой ЖУМАНИЕЗОВ,
Янгибозор ноҳияси, «Ленинизм» жамоа хўжалиги.

Шу сонгги хабар

Пленум бўлиб ўтди

Бухоро вилоят комсомол қўмитасининг пленуми бўлиб ўтди. Унда комсомол ташкилотлари томонидан Ўзбекистон ЛКЁИ Ҳаракатномасининг амалга оширилиши, 1991 йилги бюджет, вилоятда ёшлар сиёсатини шакллантириш тўғрисидаги ҳамда бошқа масалалар кўрилди.

Мазкур масалалар юзасидан Бухоро вилоят комсомол қўмитасининг биринчи котиби Х. Жумабоев, ишлар бошқарувчисининг муовини Б. Исаев, ижтимоий-иқтисодий бўлим мудири И. Муродов сўзга чиқдилар.

Пленумда шунингдек, 17 март куни ўтказиладиган умумхалқ референдуми муносабати билан вилоят комсомоллари ва ёшларига мурожаатнома қабул қилинди.

Пленум ишида Бухоро вилоят фирқа қўмитасининг биринчи котиби, халқ депутатлари вилоят Кенгашининг раиси Д. Ёдгоров, Ўзбекистон ЛКЁИ МҚ котиби К. Жуманиёзов қатнашдилар ва сўзга чиқдилар.

Хоразм хабарлари

Журналистлар олдинги сафда

Урганчдаги Матбуот уйида Хоразм вилояти журналистлар уюшмасининг Пленуми бўлиб ўтди. Унда СССР Журналистлар уюшмасининг VII қурултойи якунлари ва унда делегат бўлиб қатнашган вилоят журналистларининг ҳисоботи ҳамда ташкилий масала кўриб чиқилди.

«Хорезмская правда» рўзномаси муҳаррирининг ўринбосари, СССР Журналистлар уюшмаси VII қурултойи делегати О. Раҳимбоева мамлакат журналистларининг анжуманидан олган таассуротлари ҳақида ҳисобот берди.

Пленумда ташкилий масала кўриб чиқилди. Пленум бошқа ишлардан озод қилинган ва маош олиб ишлайдиган бошқарув раисини сайлаш ҳақида қарор қабул қилди. Қ. Матризоев вилоят журналистлар уюшмаси бошқарувининг раиси қилиб сайланди. У эндиликда жамоатчилик асосида эмас, балки фақат вилоят журналистларининг ижодий иши ва муаммоларини ҳал этиш билан машғул бўлади. Шунингдек, пленумда раиснинг иккита ўринбосари ва котибиат аъзолари ҳам сайланди.

Пленумда вилоят партия қўмитасининг котиби К. Иброҳимов ва Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси бошқарувининг аъзоси, «Ёш ленинчи» рўзномаси бош муҳаррири Ж. Раззоқов ўртоқлар нутқ сўзлашди.

Пленум ишида вилоят ижроия қўмитаси раисининг муовини вазифасини бажарувчи Б. Исмоилов иштирок этди.

«Кеч ёқтилик»

Вилоят ойнаи жаҳонининг ахборот мусиқали кўрсатуви шундай деб номланади. Амалдаги йилдан эътиборан томошабинлар эътиборига ҳавола этилаётган янги дастур кўпчиликка маъқул бўлмоқда. Негаки, эндиликда олдинги кўрсатувлардан фарқли фақат расмий хабарлар ўқиб эшиттириш билан чекланилмайди. 45 минут давомида вилоят ҳаётига оид қизиқарли хабарлар, ички ишлар бўлими хабарлари, мухбирларнинг «оғриқ нуқта»лардан уюштирган мулоқот-кўрсатувлари, муштарийлар қизиқтирган мавзуларда вилоятнинг таниқли кишилари билан мусоҳабалар ва албатта куй-қўшиқлар эътиборга ҳавола қилинади.

Жумҳуриятимизнинг узоқ вилояти ойнаи жаҳони талайгина муаммоларга кўндаланг, ҳар ҳафтада бериладиган кўрсатувлар вақти чекланган. Тошкент ойнаи жаҳонининг ҳар икки тилдаги «Ахборот» кўрсатуви ва марказий телевидениенинг «Вақт» дастурини олиб кўрсатиш мажбурий. Ана шу уч дастур оралиғидагина маълум фурсат кўрсатувларга рухсат берилган. Бу каттагина имкониятларга эга бўлган ижодий жамоанинг режаларини барбод қилади, муштарийлар қалбига йўл топиш осон кечмайди, аҳлоқий-маънавий мавзулардаги кўрсатувлар, бошқа қатор тадбирлар аро йўлда қолиб кетади. Айтайлик, юқорида бирорта каттароқ йиғин бўлса, бу рамз ҳам барбод бўлади.

Ойнаи жаҳон жамоасининг вилоят ойнаи жаҳони учун алоҳида канал очиш тўғрисидаги режалари амалга ошмаяпти. Ваҳоланки, Россия ва бошқа жумҳуриятлардаги йирик шаҳарлар ва вилоятларда ўзларининг алоҳида каналга эга бўлган телевидениеси аллақачонлардан бери ишлаб турибди...

«Кеч ёқтилик» мусиқавий хабарномаси ижодий жамоанинг катта режалар йўлидаги изланишларидан бири. Ҳали олдинда ишлар кўп. Дастур номланиши кўпларга ноаниқ бўлиши мумкин. Эслатиб ўтишимиз жоиз, хоразмликларда одат бор: кечқурун бировникига ташриф буюрган одам салом-аликдан бурун «Кеч ёқтилик» (Кеча ёруғ бўлсин) дейди. Эшик очган мезбон унга жавобан «Келган яхшилик» (Қадамингиз қутлуғ иборасининг бир кўриниши) дейди...

Эндиликда ҳафтада икки марта вилоят томоша аҳли юртдош тележурналистларининг «Кеч ёқтилик» деб бошланадиган хайрли сўровларига, «Келган яхшилик» деб алик олишмоқда... Бу жавоб қатида навбатдаги янги режалар амалга ошишига тилак ҳам бор.

Ёш... лекин бош

«Ўқитувчи—91» Бутуниттифоқ кўригининг Хоразм вилояти беллашувида боғотлик ёш ўқитувчи Илҳомбой Отажонов ғолиб бўлди. Илҳомбой Боғотдаги 92-махсус иқтидорли ёшлар мактабида риёзиёт фанидан сабоқ бериб келмоқда. Унинг ўқувчилари неча йиллардан буён вилоят ва жумҳурият олимпиадаларида фаол иштирок этишади, неча нафари иттифоқимизнинг қатор дорилфунунларида фаолият кўрсатаётган кичик фанлар академиялари аъзолари...

Илҳомбой — собиқ комсомол ходими. Бир муддат ноҳия комсомол қўмитасида ишлаган. Кейин яна ўз касбига қайтган. Аммо, у вилоят комсомол қўмитаси аъзоси сифатида ёшлар ташкилоти ишида фаол қатнашади. Қарашлари, нуқтаи-назари — демократларга яқин.

Асосий ишидан ташқари жамоат ишлари ҳам талайгина. Ёш муаллимлар кенгашининг ташкилотчиси ва лидерларидан бири. 1989 йили Сиэтлда Жаҳон ёшларининг улкан анжуманида қатнашган. Худди шу йили муаллимлик соҳасидаги фаолияти, илғор иш услублари учун Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти билан тақдирланган. Бундай унвонга у вилоят муаллимлари орасида биринчи бўлиб сазовор бўлди...

Айтаверсак гап кўп. Ноҳиялардан сараланган, узоқ йиллик иш тажрибаларига, ҳаёт кўникмаларига эга муаллимлар билан беллашиб, ғолиб чиқиш осон эмас. Аммо, шундай бўлди...

Шифобахш шиппак

Гомель дўконлари пештахталарида сотила бошланган одатдан ташқари шиппакларни пойабзалчилар эмас, балки олимлар яратишди. Резинадан тайёрланган бу пойабзал одатдагидан оғирроқ. Унинг ўзига хослиги шундаки, пойабзал остига оёқ тагидаги биологик фаол нуқталарга таъсир ўтказувчи магнит аппликаторлар ўрнатилган. Бу кўпгина сурункали касалликларнинг анча енгилроқ кечишига ёрдам беради. Шифобахш пойабзални ишлаб чиққан БССР фанлар академияси механика ва металлполимер системалар илмгоҳининг олимлари ва кимёгарлар бундай пойабзал айниқса гипертония билан оғриган ҳамда таянч-ҳаракат аппарати касалликларига чалинган одамлар учун керак, деб ҳисоблашмоқда. Гомель кимёвий буюмлар заводи янги шиппакларни тайёрлашни ўз зиммасига олди.

Эҳтиёт бўлинг, талончи!

Наманганадаги аврли газламалар бирлашмасига қарашли касалхона тиббий ҳамшираси Т. Муҳаббат бу дунё пул ва ўғрилар дунёси эканлигини қаердан билсин. 22 февраль кеч соат еттиларга яқин Наманган шаҳридаги 6-микрорайон ҳудудида номаълум бир йигит унинг қўлидан сумкасини олиб қочди. Довдираб қолган аёл ўзига келганида на талончи, на 3 минг 300 сўмлик 66 дона заём бор эди...

Хат қутидаги «пўписа»

Самарқанд вилояти, Қўшработ ноҳиясининг «Октябрь 50 йиллиги» давлат хўжалигида яшовчи нафақадор Қ. Чўтбоев одатдагидек эрталаб почта қутисига кўз югуртириб, кутилмаганда бир хат топиб олди. Унда Қўшработ ишчи ширкатида катта ҳисобчи бўлиб ишлайдиган ўғли номига таҳдидли сўзлар ёзилган эди. Ҳисобчи кимнинг ярасига туз сепганди ва нима сабабдан уни ўлдириш билан қўрқитишмоқчи бўлишди. Хат эгаси ким?

Текширишлардан сўнг маълум бўлишича, ҳисобчи Қўшработ чойхонаси мудираси Р. ихтиёридаги материалларни тафтишдан ўтказган. Бу чойхоначининг ўғли, ҳунар-техника билим юрти ўқувчиси Р.га ёқмаган экан. Шунинг учун қўлига қалам олиб «ҳаддидан ошган» тафтишчига дўқ-пўписали хат битиб, 5 минг сўм пул талаб қилган. Кўрилган чоралар туфайли товламачи қўлга тушди.

Ғ. БОЛТАБОЕВ,
милиция капитани.

Шу сонгги хабар

Ўзбекистон комсомоли ташвиқот поезди сафардан қайтди

Навоий авлодлари саховати

...Ташвиқот поездимиз дам олиш куни тонг саҳар «Тошкент» вокзалига келиб тўхтади. Ўзбекистон комсомоли Марказий Қўмитасининг ташаббуси билан ташкил этилган «Меҳр-мурувват» юришининг иккинчи босқичи якун топди. Аслида ўн беш вазирлик иштирок этиши керак бўлган бу юришда, бор йўғи саккиз вазирлик қатнашди, холос. Лекин... натижа ёмон бўлмади. «Меҳр-мурувват» юриши қатнашчилари ташриф буюрган Бухоро, Самарқанд, Жиззах, Сирдарё вилоятлари шаҳар ва ноҳияларидаги болалар уйлари, махсус мактаб-интернатлар, ногиронлар, ёлғиз қариялар, кўмакка муҳтож оилаларга 170 минг сўмдан ортиқроқ қийматга эга бўлган совға-саломлар, пул ёрдамлари берилди.

Аввал хабар берилганига қарамасдан, баъзи жамғармаларнинг ишларини яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман. Жумҳурият «Меҳр-шафқат ва саломатлик» жамғармаси ҳисобидан 67 минг сўмлик совғалар — яъни ўнлаб сунъий гилам, совутгич, чанг ютгич, кир ювиш машиналари каби ноёб моллар улашилди. Ўзбекистон Давлат спорт қўмитаси ҳисобидан эса 14 минг 300 сўмлик спорт анжомлари, жумҳурият Қизил ярим ой жамияти 15 минг сўмликдан ошиқ. Шу каби Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш, Уй-жой таъминоти вазирликлари ва бошқа жамғармалар ҳам катта ёрдам кўрсатдилар...

Энди сафар таассуротлари ҳақида икки оғиз: Поездимиз илк тўхтаган маскан, Навоий шаҳридаги кутиб олиш жараёни, лоқайдлик, бефарқлик, безътиборлик каби (комсомол ва бошқа ташкилотлар томонидан) кўринишлар «Бу ҳам номига ўтказилаётган бир тадбир экан-да», деган фикр уйғотган эди. Йўқ, ундай эмас экан. Поездимиз кимларгадир кераксиз бўлиб кўрингани билан бизни одамлар қучоқ очиб кутиб олди. Ҳамсафарлар вақт кам бўлгани учун уч гуруҳга бўлиниб ишладилар ва ҳар гуруҳ борган ерда байрам бўлиб кетди. Навоий юбилейи билан бошланган илк учрашувлар, Навоий авлодлари саховати байрамига айланиб кетди.

Айниқса, Самарқанддаги сафаримиз тугаб қайтишга тайёргарлик кўраётган кунимиздаги бир учрашув кўз ўнгимдан кетмайди. Бизга ҳамроҳ бўлган ойнаи жаҳон ходимлари сафардошлари билан хайрлашиб Андижонга отланаётган эдилар. (Улар Самарқанд тайёрлов таъминот базаси ажратган автобусда 12 ёшли ногирон Муаззам исмли қизни ота-онасига кўрсатиш учун олиб кетаётгандилар. (Бу қиз ўтган йилги Наврўз узлуксиз кўрсатуви орқали муштарийларимизга жуда яхши таниш.) Одмигина кийинган бир йигит келиб уйида ногирон момоси борлигини, иложи бўлса кириб ўтишимизни илтимос қилди. Ойнаи жаҳон ходимлари кечикаётганликларини рўкач қилишди. Ўртага вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси, бошлиғи ўринбосари Хосият Магдиева, вилоят Қизил ярим ой жамияти раисаси Тамара Бозоровалар тушишгач, автобус орқага қайтди.

Тўшакка михланиб ётган «момо», эндигина 48 ёшга кирган Норчучук Бердиева, — илтимосчи йигит Эркин Раҳматовнинг қайнонаси экан. «Момо»нинг кўзлари тўла ёш. Уни йўқлаган «ҳукумат»ни алқаб дуо қилдилар. Ғалати бўлиб кетдим. Қатор йиллар жамоа хўжалигида ишлаган, кейин мажруҳ бўлиб меҳнатга ярамай қолгач қизи ва куёвидан бошқа ҳеч киши ҳол сўрамаган «момо» бор-йўғи бир марта йўқлашгани учун ҳам ҳукуматимизни дуо қилса. Бу ўзбек деганлари бунчалар бағри кенг, бунчалар содда бўлмаса!..

Пастдарғом ноҳиясидаги Чархин посёлкасида Норчучук момодек яна бир ногирон борлигини айтишди. Бордик. 1966 йилда туғилган Умарова Шаҳло исмли қиз. Туғма ногирон. На қўл, на оёқ, на тил, на ақл берган яратган. Олти фарзандни уйли-жойли қилган Амин ака билан Тўти ая унинг бошида парвона... Тўти ая йиғи аралаш гапиради, «ўлгунимча-ку, ўзим қарайман-а, иссиқ жон менга бирор нарса бўлиб қолса қизимнинг ҳоли не кечади?!» Амин аканинг кўзларида ҳам ёш айланади! Ҳамроҳларимизнинг нигоҳларида портлашга тайёр изтироб ялтирайди! Шаҳлонинг акашак бўлиб ётган қўл-оёқларини гипирчилатиб маънисиз жовдираши юракларни эзиб юборади! Ҳамма жим. Ҳамманинг боши ҳам! Ҳеч кимнинг қўлидан ҳеч иш келмайди!..

Тамара опа Қизил ярим ой жамияти ҳисобидан ҳар иккала ногироннинг қаровчисига 110 сўмдан маош ажратишини, қанақа моддий ёрдам керак бўлса беражагини айтди. Ўйлайман. Қани энди 100 сўм, минг сўм, борингки, миллион сўм билан улар тузалса! Афсуски, бунинг иложи йўқ. Ўзимни мажбурлаб бўлсада Тўти аяга «Шаҳлони ногиронлар уйига жойлаштиришга ёрдам берсакчи», дейман. Ая индамайди.

Поездимиз Жиззахга кириб келгунча ўйлаб топганим: Оллотаолло ўзбек аталмиш миллатни яратишда тупроғини меҳрдан олиб, лойига сувни садоқат булоғидан келтириб ишлатган бўлса керак!...

Жиззахда биринчи борган жойимиз 32-ёрдамчи мактаб-интернат бўлди. Бу ерда 150 нафар ақли заиф бола тарбияланар экан. Директор Назирқул Даминов билан суҳбатлашишга ҳаракат қилдим:

— Нега бунчалик ногиронлар, ақли заифлар кўпайиб кетаяпти?

— Нимасини айтай. Бир ёғи экологик инқироз, бир ёғи бошимиздан сепилган дорилар, бир ёғи алкогол билан гиёвандликнинг оқибати...

Назирқул аканинг сўзларини эшитиб ўйланиб қолдим. Бу нима, табиатни бўйсундирмоқчи бўлганимиз, уни зўрлаганимиз учун жазоми?! Ёки бедин, бедиёнат бўлиб кетаётганлигимиз учун яратганнинг қаҳрими?! Чунки биз бўлган ҳар тўрттала вилоятда ҳам ақли заиф болаларнинг махсус мактаб-интернатлари бор. Уларда юзлаб, минглаб болалар тарбияланаяпти. Ҳали бир куни — бу айбсиз айбдорларнинг уволи тутса керак, бизни!..

Келинг, энди бир-биримизга яхшилик ва фақат яхшилик қилишга ўрганайлик. Балки шунда ҳар томонлама балозадек бостириб келаётган инқироздан қутулиб қолармиз. Зеро ташвиқот поездимизнинг мақсади ҳам шу эди.

Ислом ҲАМРО,
«Ёш ленинчи» махсус мухбири, ташвиқот поезди қатнашчиси.

Акс-садо

ХАЛҚНИ ЎЗИМНИКИ ДЕМАСАНГ...

Бу воқеа айни ёз кунлари Ромитанда Чорикулбой кўпригида жойлашган емакхонада рўй берди. Уч-тўртта дўстлар билан гурунглашиб ўтирар эдик, ёнимиздаги бўш ўриндиқларга бир аёл икки боласини етаклаб келиб қолди. Болалари сув сўради. Аёл ҳамёнидан бир сўм чиқариб дўкончи йигитга мурожаат этди:

— Укажон бир шиша сув беринг...

— Э, қизиқмисиз, опа, сув отлиққа топилмайди, сизга.., — ҳар тугул йигит гапининг давомини ютди-айтмади.

Худди шу топда уч-тўртта эркак сигарет чекиб, кириб келди. Ҳалиги йигит уларга пешвоз чиқиб, қўли кўксида саломлашди, улар ҳеч нима буюришмаса-да, столга оппоқ дастурхон солиб, бир пасда жаъмики неъматларни муҳайё этди.

Чидаб туролмадим, секин туриб йигитга яқинлашдимда, буларга топилган сув нега аёлга топилмади, нега бошқа столларда дастурхон йўқ? — деб сўрадим.

— Сизларга сув бердимку, — деди йигит таажжуб билан, — шунга шукр қилмайсизми? Билиб қўйинг, бу одамлар ўзимизники, «общепит»дан, Бухородан келишган!

— Раҳмат! — дедим унга, аслида муштларим тугулиб, асабларим қақшаётган бўлса-да, ўрни эмас, бу йигит ҳеч қачон ўзидан бошқани тушунмайди, деб ўйлаб, изимга қайтдим...

Кунлар, ойлар ўтди ҳамки, ўша воқеани ҳеч унутолмадим. Ҳар сув ичганимда, дастурхон ёнига яқинлашганимда икки боласини етаклаб, ҳамён кавлаб, пулига бир шиша сув ололмай данки эшитган аёл кўз ўнгимдан нари кетмайди.

Ёзаман, барибир, ёзаман деб юрдим-у, андиша тутиб турди. «Биз мухбирлар сомсапаз, дўкончи, чайқовчи, олиб сотарлар ҳақида ёзиб, нимага ҳам эришдик?»

Умуман, ёзган ҳар бир мулоҳазанг, танқидинг фуқарога бир шиша сув, бир қути гугурт бўлолмаса, кимга керак? Шундай дамларда касб-кордан ҳам ҳафсаланг қоларкан. «Ёш ленинчи»да ҳурматли олим Эркин Юсуповнинг «Ким бировга чоҳ қазиса...» сарлавҳали мақоласини ўқидим-у, фикримдан қайтдим. Хуллас, мен «Нуқтаи назар» ойнасўзи остида берилган ушбу матнни мақола эмас, юракка отилган ўқ азобини ўз жисми-жонимда туйиш, ҳис қилиш деб тушундим. Ушбуни ёзишимга сабаб шу бўлди.

«Ўзбек халқининг бошига тушган сўнгги йиллардаги мусибат, ҳақорат, туҳматларга ўз қадрига етган бирорта миллат ҳам бардош бериши мумкин эмас эди. Бу сабоқ бизда миллий онг пастлигини, миллий ҳамкорлик, бирлик, ҳамдардлик йўқлигини кўрсатди. Мен ўзбеклар фақат меҳнатни биладиган қўйсифат, юввош миллат эканини яна бир бор сездим. Четдан келган чўпон йўғон калтагини қўлига олиб қаёққа ҳайдаса, ўша ёққа кетаверардик. «Қассоб» ҳар биримизни биттадан бўғизлашга ҳаракат қилганида, бутун миллатга «мафия» деган тамғани тақиб қўйганида ҳам итоаткорлик билан мўлтираб қараб тураверардик...»

Ҳа, ниҳоят олим ўз сўзини айтибди. Жуда кеч бўлсада, барибир, ўз сўзини айтибди. Лекин мен Эркин Юсуповдан биз ёш қалам аҳлига жасорат бағишловчи ҳақ гапни бундан илгарироқ — икки-уч йил аввал айтишини кутган эдим.

«Мен ўзбеклар фақат меҳнатни биладиган қўйсифат, юввош миллат эканини яна бир бор сездим», — деб ёзади олим. Наҳотки, шу хулосага келиш учун туҳматчи, иғвогарлар ўқини, зарбасини кутиб, сўнг яраланган юракнинг қонини оқизиб, қўлга қалам олсак? Шунгача бир хулосага келмаган ёзувчи, шоир, олим, менимча, ўз дарди билан ўралашиб, халқ, миллат аталмиш буюк каъбага киролмай тургандек туюлади.

Эркин Юсуповнинг юқоридаги хулосаси аччиқ бўлсада, рост. «Қўйсифат, юввош миллат» ҳақида пойтахтда, марказий матбуотда, оғизда латифалар тарқалди. Олий анжуманларда ҳар қандай қарор қабул қилинмасин, бошқалар бир қўлини кўтарганида бизнинг миллат вакиллари иккала қўлларини кўтариб тасдиқлайдилар.

Ёлғонми?

Тўғриси, мақолани ўқиб, иғвогарлар ҳам бор бўлсин экан, дегим келади. Нега деганда, охир-оқибатда ҳақсизлик, туҳмат ҳақиқат билан юзлаштираркан. Тошкентдами, вилоятлардами — қаерда бўлмасин, ижод аҳли, олимлар устидан икки-уч бор шикоят ёки иғвономалар ёзилмагани топилмаса керак. Москвада Олий адабиёт курсининг биринчи йили тугаш арафаси эди. Шунгача негадир биз иккимиз (мен ва шоир Тўра Мирзо)га муаллимлар ҳазилми, чинми «сенларнинг ўзбеклигингга ишонмаймиз...» деб асабимизга тегишарди. Бир куни, ҳатто, Тўра Мирзо:

— Нега ишонмайсиз?! — деб паспортини кўрсатди. Бунга жавобан, профессор: «Йўқ, қизишманг, барибир, ишонмайман!» — деб баҳсни тугатди.

Иккимиз ҳам таажжубда, ҳеч нимага тушунмас эдик. Орадан бирон ҳафта ўтмай ўша профессор дарсхонага кулиб кириб келди ва биз иккимизни чақириб:

— Ана энди ишондим, ўзбеклигингизга, мени кечиринглар, деб қўлимга хат узатди. — Ўқинг, ўқингда, сўнг менга қайтаринг.

Хатни ўқидик. Ўзбекистонлик ҳамкасблар мени қайсидир мақолам хато ёзилгани, уни исботлаш учун таҳририят текшириш олиб бораётганини ва олий курсда ўқишим мумкин эмаслиги ҳақида ёзишган экан. Хат имзоли, ҳатто муҳр ҳам босишган.

— Қандай? — деб ғолибона жилмайди профессор. — Қани, менга беринг-чи, мактубни! — у Ўзбекистондан мени йўқлаб келган мактуб ҳақида тингловчиларни огоҳ этди. Бировлар тушунди, бировлар эса... Бировлар деганим, тингловчилар орасида поляк, мўғул, афғон ва бошқа хорижий юртлардан келганлар ҳам бор эди. Арман, гуржи йигитлари бугунги дарсни ўзбек иғвосига бағишласак, деб таклиф этишганида ор қилдим.

Орамизда хорижий фотоаппаратлар билан қуролланган суратчилар бор эди. Хатни бир пасда кўпайтириб, устига суратимни елимлаб курсдошларга тарқатишди.

— Ўртоқ, хафа бўлманг, — деб таскин берган бўлди профессор, — одам ўлдирмаганмисиз? Бировнинг ҳақига хиёнат қилмаганмисиз? Дарвоқе, юртни — Ўзбекистонни сотмаганмисиз? Бошқаси... қўйинг, сиз ёзувчисиз, конкурсда ғолиб чиққансиз, ҳикояларингизни мен танлаганман, ҳа, ҳа, ишонинг.

Кошки эди ҳаммаси шу билан тугаган бўлса? Сабоқнинг иккинчи йили Варшавага бордим. Ҳамкурсим — поляк Еже Фонфара китоб жавонидан суратим елимланган ўша мактубни олиб кўрсатди. Кулди. Чамамда, мени у хурсанд қилмоқчи бўлган. Ўрнимдан туриб, унинг китоб жавонига разм солдим. Не кўз билан қарайки, китоблар орасида ўша заҳарли хатдан бошқа бирорта ўзбек шоир, ёзувчисининг китоби йўқ эди...

Ҳурматли олимимиз миллий онг пастлиги, илмий бирлик шаклланмаганлиги ҳақида куюниб ёзадилар. Бунинг учун ким айбдор? Яқинда, 13 февраль куни ишдан сўнг «Тошкент» меҳмонхонасига бордим. Ниятим, Ўзбекистон ССР халқ депутати Насрулло Саидов (мен унинг ишончли вакилиман) билан учрашиш эди. 1958 йилда туғилган бу йигит оилада ўн фарзанднинг биттаси бўлиб улғайган, маълумоти олий, мутахассислиги қурувчи. Суҳбатимиз кечки емак тараддудида ресторанда кечди. Ён атрофимизда депутатлар — ғала-ғовур. Бировнинг иштаҳасига ҳакамлик қилиш гуноҳ. Кимдир арақ буюради, официант йўқ, деб узоқлашади-да, яна орқага жилмайиб қайтади. «Менда йўқ, агар хоҳласангиз, шеригимда бор, нархи 20 сўм». Топилганига шукр, бундай пайтда ким ҳам савдолашади, ахир турли вилоятлардан келган депутатлар қараб турган бўлса? Кўз кўриб, қулоқ эшитиб турганида эътибор бермайман, десанг ҳам, барибир бўлмас экан...

Эртага эса сессия бошланади. Еб-ичишга, дам олишга, қўшиқ тинглашга ҳамманинг ҳаққи бор, лекин гап бунда эмас, гап — маънавият, масъуллик, бурчда. Шу ўринда мен телетасвирчилардан миннатдорман. «Гапбозлик»дан пинакка кетган депутат экранда кўриниб қолади, ҳушёр ўтирган ёнидаги киши эса бехос биқинидан туртади. У эса кўзини очиб, бирдан қўлини кўтаради. Депутат миллат вакили. Сайловчилар. Миллий онг... Қарорлар... Миллат, халқ деб атаганимиз ана шу саноқларда ўзлигини таниши, англаши керак-ку ахир?

Мен нега Насрулло Саидовни эсладим? У Вобкент ноҳиясида ўз сўзи, эътиқодига эга, амалпараст раҳбарлар, қуллуқчиларга қарши амалий иш билан курашаётган депутатлардан бири. Унга очиқ-ойдин айтишди: «Сессияларда гапирмасанг, ноҳияда тилингни тийиб юрсанг — ўсасан...»

Йўқ, Насрулло эътиқодига қарши боролмас эди. Ўтган сессияларнинг бирида мустақиллик ҳақида Декларация қабул қилинганида у Ўзбекистон байроғини кўтариб чиқди. Ҳозир шу байроқ уйида сақланади.

— Байроқ ош-нон берармиди сенга, — деб таъна қилишди. — Ҳамма жим турганда сен...

Ҳа, ҳамма жим турганда у жим туролмади. Кўп ўтмай у яна бир «айб» ишга журъат этди. Қурувчиларга ўн учинчи маош берилсин, деган буйруққа имзо чекди. Имзо чекди-ю, балога қолди. Ниҳоят, қўлга тушмайдиган қайсар «қармоққа» илинди. Тафтиш устига тафтиш. Бу ҳам етмагандек, маҳаллий рўзномаларда танқид...

Аслида-ку, Н. Саидов ҳам жимгина юриб, беш йиллик депутатлик ваколатини силлиққина ўтказса бўлар эди. Аммо... Халққа берган ваъдалари устун чиқди. Ундан айб ахтариш, қадамини пойлаш бир кун бўлсин, тўхтамади. Охир-оқибатда уни ҳам тинглайдиган, тушунадиган киши топилди. Ўзбекистон Вице-Президенти Насрулло Саидовни қабул қилиб, энг муҳими халқ томонида туриб, ишонч билан ишлаш деганида у ҳақлигига яна бир карра ишонди.

Муҳтарам Эркин Юсупов Аҳмад Яссавийнинг «икки ўғри бир бўлиб, бир тўғрини енгарлар» деган ҳикматини эслатадилар. Охир замоннинг қачонлигини билмайман, лекин ҳақ завол топган кун — охир замон. Ахир қачонгача икки ўғри ғолиб? То қўрқоқ, ҳамжиҳатликдан узоқ эканмиз, ҳамиша икки ўғрининг қўли баланд.

Қўни-қўшниси, устози ва ҳатто академикнинг еган нони, гўшти, ичадиган виносигача ёзиб, ҳисоб-китобини олиб юрадиган иғвогар, миллатфурушда халқ дарди, миллат ғурури қаёқдан бўлсин? Умуман, уларнинг миллати бормикан ўзи?

Ҳар бир иғво хати учун рўзномаларга ҳисобот ёзиш хўрлик эмасми? «Ҳа деб бировларга тошотабермай ўзимизнинг маҳаллий туҳматчилар, иғвогарлик, миллатфурушлар ҳақида ҳам бироз гаплашиб олайлик». Аслида биз ана шундайлардан халос бўлишимиз, уларнинг башарасини элга кўрсатишимиз лозим эди. Ким улар? Лўкайд, лаганбардор, куним ўтсинчилар, бировлар кўмагида ва бировнинг етагида юрадиган жаъмики имонсизлар.

Бола пайтимда бир чол бўларди. У юрган йўлида «Асрасин, асрасин» деб пичирлаб юрарди. Ёв бостириб келяптими, нимадан асрасин? — деб ҳайрон қолардим. Энди билсам, бировга ёмонлик тилаб, дили ёришадиган ва бу ёмонлик бир кунмас бир кун қайтишини эл-уруғига тамға бўлишини ўйламайдиганлардан асрасин экан.

Халқни ўзимники демайдиган ва халқ номидан иш кўриб, халқни унутганлардан асрасин экан.

Ражаббой Ота ТУРК.

XX аср кундалиги

БУЮК БРИТАНИЯ БОШ ВАЗИРИ—СССРда

4 март куни Буюк Британия Бош вазири Ж. Мейжор қисқа муддатли сафар билан Москвага келди. Бу Буюк Британия янги раҳбарининг мамлакатимизга биринчи бор келишидир.

Ж. Мейжор 1943 йил 29 март куни Мертон шаҳрида туғилган. Меҳнат фаолиятини 16 ёшда бошлаган, Лондондаги банкка ишга киргунча бир неча касбдан дарс берган. Банкда 14 йил ишлаган. Ёшлигида сиёсий фаолият билан шуғулланган, ёш консерваторлар ташкилотининг аъзоси бўлган. Лембет шаҳри муниципалитетига сайланган. Консерваторлар фирқасининг Лондондаги ноҳия бўлимларига раҳбарлик лавозимларига тавсия қилинган.

1979 йилда Ж. Мейжор биринчи марта парламентга сайланади, ички ишлар вазирининг парламентдаги шахсий котиби, парламентнинг қуйи палатасида ҳукумат ташкилотчиси ёрдамчиси вазифаларида ишлайди. 1986 йилда ижтимоий таъминот ва ногиронлар иши бўйича кичик вазир, 1987 йилда хазинанинг бош котиби этиб тайинланади ва кабинет аъзоси бўлади.

1989 йил июлда Ж. Мейжор ташқи ишлар ва Ҳамдўстлик ишлари бўйича вазир этиб тайинланади. 1989 йил октябрида ҳукуматдаги ўзгаришлардан сўнг Ж. Мейжор молия вазири лавозимини эгаллайди.

1990 йил ноябрида Ж. Мейжор консерваторлар фирқаси раҳбари, 28 ноябрда эса Буюк Британиянинг янги Бош вазири бўлади.

Шўролар Иттифоқида Буюк Британия Бош вазирининг сафари Шўро — Буюк Британия муносабатларида, йирик халқаро муаммоларни, жаҳонда хавфсизлик ва ҳамкорлик масалаларини ҳал этишда ўзаро фойдали фаолият ва шерикчиликнинг янада мустаҳкамланиши ва ривожланишига хизмат қилади, деб ишонч билдирадилар.

Гўзал яшашни таъқиқлай олмайсан! Суратнинг ортидаги бу ёзув ғашимизга тегди. Бошига типратиканнинг сихчаларини қоплаб олган манаву такасалтанглар ростданам гўзалми! Ўргулдик бунақа гўзаллардан.

Аммо улардан фойдаланса бўлади. Ҳайвонот боғини орзу қилганларга бир кўрсатсангиз борми, боши осмонга етади. Зўр нарса кўрдим, деб. Бир умр унутмайдиям.

Қолаверса ҳар кимнинг ўз диди. Лозим топибдими, юраверсин. Юртдошларимиз кўча-кўйда дуч келиб қолишса чўчишмасин. Булар мода шинавандалари деган ниятда сурат чоп этилди.

ЧТК—ТАСС сурати.

БИР БИТИМГА КЕЛИНДИ

ВАШИНГТОН. Беринг денгизидаги мавжудотларни сақлашга бағишланган халқаро анжуман ниҳоясига етди. Олти давлат — СССР, АҚШ, Хитой, Япония, Жанубий Корея, шунингдек, Польша вакиллари Беринг денгизида балиқ овлашнинг халқаро тартибини ишлаб чиқиш тўғрисида бир битимга келдилар. Соҳилбўйи давлатлари — Совет Иттифоқи ва Қўшма Штатлар балиқчиларидан ташқари у ерда Хитой, Корейс, Япония ва Польша кемалари тартибсиз равишда ҳар йили ов қилаётганликлари сабабли шундай зарурат туғилди. Маълумки, Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар илмий тавсияларга мувофиқ бу денгизда балиқ ови билан шуғулланишади. Тартибсиз равишда балиқ овлаш баъзи балиқ турлари запаслари, шунингдек, денгиз ҳайвонларининг бошқа турлари жуда тез камайишига олиб келади. Вашингтон учрашуви ана шу ноxуш тамойилга хотима бериш ва имконият қадар уни бутунлай йўқ қилиб ташлашга қаратилган эди.

(«XX аср кундалиги» ТАСС ва марказий матбуот материаллари асосида тайёрланди).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

СОҚОЛ ЗАРАРЛИМИ!

● АЙТИШАДИКИ, амриқолик олимлар одамни зериктириб қўйишмайди, деб. Албатта, ниманидир ўйлаб топишади — ё кулишингни билмайсан, ё йиғлашингни. Уларнинг нигоҳидан ҳатто соқолликлар ҳам...

Амриқо дорилфунунларидан бирининг олимлари мўйлов ва соқолли кишилар юзасидан тадқиқот ишлари ўтказишди. Уларнинг фикрича, соқол ё мўйлов қўйиш ўз умрини бир неча йилга қисқартириш билан баробар экан, яъни ҳаво аввалгидек тоза эмас, бутун экология мувозанати бузилган ҳозирги кунда соқол-мўйловларга заҳарли ҳаво ўтириб қолади, сўнг нафас йўли орқали одам ўпкасига ва аъзою-баданига тарқалади.

Агар соқол-мўйловини қиртишлаб юрганлар учун ҳам чекиш зарарли бўлса, соқолликлар учун эса зарарлилик даражаси 5-7 марта кўп бўларкан.

СУВДА ҲАМ, ҚУРУҚЛИКДА ҲАМ

● ЗАҲАРЛИ жониворлар ҳақида гап кетгудек бўлса, бу борада австралияликларнинг «омади келган» деб қўйишади. Дарҳақиқат, шундай. Уларнинг сувида ҳам, қуруқлигида ҳам заҳарли жониворлар кўп. Фақат осмонида учиб юрган заҳарли қушлар йўқ холос.

Бу ернинг сувида яшайдиган кубомедуза дунёда энг заҳарли жонивор ҳисобланади. Унинг пайпаслагичларига тегиб кетилса бас, 30 дақиқа ичида дунёдан кўз юмади. Умуман олганда Австралия сувликларида 51 турдаги денгиз илонлари яшайди. Уларнинг бари заҳарли.

Кичик ҳавзаларда учрайдиган саккизоёқларнинг томчи заҳри 10 кишини ўлдиради. Шунингдек, энг хавфли балиқ ҳам шу ўлкада. У сўгал-балиқ (ёки тош-балиқ)дир.

Минтақанинг қуруқлигида ҳам заҳарли илонлар ва ўргимчаклар жуда кўп. Қисқаси дунёнинг 10 хил жонивори заҳарли бўлса, шундан 7 тури Австралиядан топилади, деб ёзишибди Амриқонинг «Интернэшнл уайлдлайф» ойномаси.

БАЛОҒАТ ЁШИГА ЕТМАСА-ДА

● ЯҚИНДА АҚШда сўров ўтказилди. Унда амриқоликларнинг 80 фоизи мамлакатда ўлим жазоси қолдирилишини қўллаб-қувватлаган.

Маълумки, АҚШ ҳам ўлим жазоси мавжуд бўлган мамлакатлардан бири. Бу ерда ҳатто балоғат ёшига етмаган жиноятчиларни (агар оғир жиноят қилса) ҳам шу жазога ҳукм қилинади. Масалан, Арканзас ва Луизиана штатларида 15, Алабам штатида 14, Миссисипи штатида эса 13 ёшдан бошлаб ўлим жазосига ҳукм қилинади, деб хабар беради «Паралели» ойномаси.

Нуқтаи назар

НЕГА ҒАШИНГИЗ КЕЛАДИ?

Андиша қилиш, ошна-оғайнининг, дўстнинг қадрига етиш халқимиз қон-қонига сингган маданият мезони. Камтарин халқимизнинг ана шу хусусияти гоҳида билиб, гоҳида билмасдан унинг айби таърифида талқин қилиниши ҳам сир эмас.

Зукко халқимиз, тил бисоти сандиғини очиб, оҳори тўкилмаган сержило сўзларни тасарруфга киритмоқда.

Юртимиз кўпмиллатли. Улар ҳар хил тилларда мулоқотда бўладилар, мусоҳабада бўладилар. Уларни санаб ўтишнинг ҳожати бўлмаса керак. Лекин улардан биттасинигина олиб кўриш, мушоҳада қилиш фойдадан холи эмас. Гап рус тили ҳақида боряпти. Жамиятимизда бу тилнинг тутган нуфузи истифода миқёси жиҳатидан жуда кенг тарқалгандир. Ҳар да айтиладиган асрий орзуларига айланган.

Олдинлари халқимизни саводсиз эди, деб айтиш одат тусига кирган эди. Ҳозир эса, турли минбарлардан туриб талабалар, мактаб ўқувчилари, айниқса, армия хизматига сафарбар қилинганлар рус тилини билмайдилар ёки жуда паст даражада биладилар деб тамға босишади. Тил билмайди баҳонасида ота-онаси паноҳидан чиққан ёшларни гирт саводсиз, фаросати ғовлаган зобитларнинг гап қайтармас бепул хизматкорига айлантириш осон-да. У белкурак, замбил кўтариб, зобитларга тоқу-равоқли дала ҳовлилари қуриб юра беради. Яна базм одамлар умуман жумҳурият аҳолисининг аксарияти рус тилини билмайди ёки рус тили ўқитиш ишлари ёмон йўлга қў-

...нинг сабабларини мана шу ердан — она тилини ўқитиш услубининг ночорлигидан излаш керак. Алмисоқдан қолган дастуру номақбул қўлланмалардан қидириш лозим. Шахснинг маданиятлилик мезони она тилини қай даражада билишида деб биламан. Тил билиш, бу чучмал ибораларни пала-партиш ишлатишда эмас, балки тилдан хассослик билан санъаткорона фойдалана билиш, сўз ва иборалардан ҳар бирини ўз ўрнида мавриди билан ишлатишдадир. Халқимиз «Топган топиб гапирар, топмаган қопиб», деб бежиз айтмаган. Сўзлаш инсон ақл-идрокининг мезони эканлиги аниқ. Икки дарё бўйидаги халқни яққалам қилдим, деб айтган Алишер Навоий ўзбек тили бойлигини безавол «Хамса»ларида, сўз қадри пояси-

...мустақилликка интилиши керак. Бу кураш кўп қамровли ва бир томони тилдаги мусаффолик, тасарруф кўлами, элат орасидаги обрў-эътиборидан иборат. Тил ва миллат эркинлиги ҳеч қачон Исо алайҳиссалом мўъжизалари сингари осмондан тушиб келмайди. Инсон бу йўлда фидойилик қилиши, лутфи-назокат билан тил гулшанидаги нозик чечакларини оддий хас-хашакдан фарқлай билмоғи даркор. Ҳозирги кунларда қийинчиликларни рўкач қилиб қўрқитиш расм бўлганга ўхшайди. Бир вақтлар алифбо алмаштирилганда қийин бўлмаганмиди? Қани айтингчи, ўзбек алифбосини русча алмаштириш халқ оммасини гумроҳлаштиришнинг сталинча сиёсати эканлигини инкор эта оласизми? Бу сиёсатнинг асосий мақсади халқни ўз меросидан маҳрум қилиб, ҳамма бир хил фикр юритадиган одамлар тўдасини вужудга келтиришдан иборат эди. Агар борди-ю шундай эмас экан, унда нима учун бу тадбир фақат араб алифбоси жорий бўлган халқлар орасида амалга оширилди? Нима учун арманлар, гуржилар ёзуви ўзгармади? Ёки «ижтимоий-иқтисодий тараққиёт тақозоси»нинг уларга дахли йўқмиди?

...лардаги луғатларда, жумладан «Русча-ўзбекча луғат»да ҳам, маълумки, нозир сўзи қамоқхона назоратчиси маъносида ишлатилган.

Тил маданиятининг шакллантишида рўзнома ва ойномаларнинг хизмати беқиёсдир. Жамоа аҳли ўртасида тил маданиятини тарбиялашдек масъулиятли ишнинг асосий улуши мактаб зиммасига тушади. Мана, гап айланиб-айланиб мактаб бўсағасига борди, чунки мактаб ва мактаб аҳлининг аҳволи жуда ночор, чунки таълим-тарбия ишида ҳам қолипсизлик қилинди. Агар мактаб ўқитувчисининг аксарияти А. Қаҳҳор ҳикоясидаги адабиёт муаллимига монанд бўлиб қолган экан, ҳамма айб ноошуд тайёрлов жараёнида-ю муаллим обрў-эътибори, мавқеини ерга уриб чил-парчин қилган жамиятда деб биламан.

Биз тилда ҳам, тарбияда ҳам тўғри келса-келмаса тайёр қолиплардан фойдаландик. Тўйни ҳам, азани ҳам тавсияларга кўра «янгича» ўтказдик. Натижада бадмастлик, беҳаёлик, фаҳш ботқоғига бўғзимизгача оёвзимиз чиқмайдиган даражада ботиб қолдик. Дидсиз қилиб тарбияланганлар разолатни нафосат деб тушундилар, тариқатдан адашганларни замонавийликка йўйдилар. Агар мен луғат тузадиган бўлсам, «видео» исмли касофатни фаҳш сўзига, мутасаддиларини эса қўшмачи сўзи синоними деб талқин қилган бўлардим. «Видео» — фаҳшга қарши халқ нафратини қўзғаши зарур деб биламан. «Видео»нинг тарғиботчилари ёшлар маънавиятини усталик билан заҳарламоқдалар.

ҳолда иккинчи бўлсада она тилимиз деб ардоқладик. Натижада «Ўзбек тилининг изоҳли луғати» Москвадаги «Русский язык» нашриётида чоп этилди. Шу билан бирга узоқ йиллар давомида икки тиллик — халқимиз маданияти равнақини белгиловчи мезонлардан бири бўлиб қолди.

Тарихдан маълумки, ўзбек мактабларида Сўфи Оллоҳ ёр, Юсуф Хос Ҳожиб, Султон Хўжа Аҳмад Яссавий, Алишер Навоийлар билан бирга Фирдавсий, Саъдий Шерозий, Хўжа Ҳофиз, Бедил, Фузулий, Низомий асарлари ўқитилар эди. Ҳеч қачон тил, миллат ёки униси фойдали-ю, буниси зарарли деб ажратилган эмас.

Ҳозирги миллий мактабларда иккинчи тил сифатида рус тили ўқитилади. Бунга алоҳида эътибор берилиб, 1-синфдан бошлаб гуруҳларга бўлинади. Болага гўдаклик кунларидан бошлаб оилада, боғчада, мактабда рус тили изчиллик билан ўргатилиб борилади. Кейинги йилларда миллий мактабларда рус тили дарси соатлари икки баравар ошди десак ёлғончи бўлмасмиз. Жумҳуриятда «Русский язык и литература в Узбекской школе» ойномасининг мавжудлиги ҳам бу ишга қай даражада эътибор берилганлигидан далолат беради.

Ваҳоланки, ўзбек мактабларида она тилидан таълим бериш йўл-йўриғини кўрсатадиган алоҳида ойноманинг зарурлиги, ўқитувчиларнинг ҳар бир август кенгашлари-йилган дейдиганлар ҳам топилади. Ҳақиқатан ҳам аҳвол шундаймикан?

Халқимиз азалдан рус тилини билишга интилиб келган. Шуниси қуёш нуридек равшанки, Ўрта Осиё халқларининг 75 фоизи рус тилини яхши биладилар. Лекин рус тилида сўзловчиларнинг шунчаси ўзбек тилини биладими? Шу боисдан жумҳурият аҳолиси рус тилини билмайди дейиш инсофдан эмас. Шу масалага бошқа нуқтадан боқайлик. Ўзбек тилини ўргатиш ишлари жойидами? Ўзбек тилининг тасарруфи рус тилига нисбатан кенгми ёки ҳеч бўлмаса тенгми? Ўзбек тилини ташвиқот-тарғибот қилиш имконияти рус тилиникидан устунроқми? Албатта, йўқ. Инсоф билан айтганда ўзбек тилини ўқитишнинг ўзи ўлда-жўлда. Арзимас бир мисол: ўзбек телевидениеси кўрсатувлари икки тилда олиб борилади. Боз устига икки каналда Марказий телевидениенинг кўрсатувлари ҳам ўша тилда. Нима, булар рус тилини ўргатиш манбаига кирмайдими?

Ҳамма илм даргоҳларида ўзбек тилини ўқитиш ишлари кўнгилдагидек кетяпти деб бўлмайди. Қабул имтиҳонларини топширувчиларнинг аксарияти она тили синовларидан «йиқилиши» ҳеч кимга сир эмас. Модомики, она тилини ўқитиш ишлари шу аҳволда экан иккинчи тил тўғрисидаги барча орзу-умидлар сароб бўлиб қола беради. Иккинчи тилни нодуруст билишликнинг юксаклиги ҳақида марҳамат қилиб:

«Агар бир қавм, гар юз, йўқса мингдур;
Муайян турк улуси худ менингдур.
Олиб мен тахти фармонимга осон,
Черик чекмай Хитодин то Хуросан.
Хуросон демаким, Шерозу Табриз,
Ки олмишидир найн нилким шакаррез.
Кўнгул бермуш сўзимга турки жон ҳам,
Не ёлғуз турк, балким туркман ҳам»,

деганлар.

Жумҳуриятимиз ҳудудида ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши билан қалбимизда асрлар давомида тахланиб ётган орзуларимиз ёзила бошлади, зилол булоқ сувига етишган сайёҳдек камоли чанқоқлик билан сипмира бошладик. Аммо бизнинг бу ҳолимиз томошабинлари бўлган баъзи ноқисул аҳлларининг ғашини келтирмоқда. Эски сўз ва ибораларнинг нима кераги бор, мавжудларини ишлата берайлик дейишади. Агар биз бу ношукурлар қавми билан иш тутсак бор-йўғимиздан айрилиб, ҳадемай Алишер Навоий, Бобур сингари буюк аждодларимиз асарларини ўзбек тилига таржима қилиб ўқийдиган аянчли аҳволга тушамиз. Тақдир тақозоси билан жумҳуриятдан ташқарида яшайдиган ўзбеклар тили бизнинг тилимиздан фарқ қилишини инкор қилиб бўлмайди.

Ҳар бир миллат эрк учун,

В. И. Ленин таъбири билан айтганда, тилнинг бузилишига қарши кураш эълон қилиш вақти келмадимикан? Мен фақат идрок билан сўз қабул қилишни истардим. Токи ҳар бир сўз, ибора тил гулшанида миришкор боғбоннинг пайвандига ўхшаб самара берсин.

Ўзбек тилига нима бўлибди, уни ким камситяпти, дейдиганлар топилиши мумкин. Балки эътирозларингиз жоиздир, лекин бешикдаги энди тили чиқаётган гўдаклар: «Қўғирчоғим Наташа, еб қўйибди кўп каша»... деб ашула айтса, боланинг тили ширин, деб ўзимизни юпатиб юраберайликми? Ёки Тошкент шаҳар савдо идорасининг олий маълумотли мутасаддиси мухбирга «бунча дона ҳожатхона совуни (атир совун демоқчи) савдога чиқарилади» деганида тилдаги бу янгиликни кўриб бепарво тураверайликми? Дўконлар пештахтасининг кўринарли жойларига «Ним маҳсулотлар» деб ёзишларига ҳам анча кўникиб қолдик. Бундай мисоллар жуда кўп. Уларни бу ерда номма-ном санаб ўтиш имкониятига эга эмасмиз. Бунинг ягона сабаби фақат тил билмасликдан бошқа нарса эмас. Кези келганда яна шуни ҳам айтишни лозим, деб биламан. Яъни, кўпинча вазир, вазирлик сўзи ўрнига нозир сўзини ишлатиш ҳам ғирт саводсизлик нишонаси. Ҳаттоки «Ўзбек тилининг изоҳли луғати» ҳам бу сўзни жуда ғализ шарҳлаган. Бошқа тил-

Узоқ йиллар давомида ўзбек тили аста-секин ўз мавқеини йўқота борди ва оқибатда мустақил ривожланиш йўлидан оғдирилиб, қолипсозлик, эргашиш ўзанига ўтказилди. Модомики, ўзбек тили жумҳурият ҳудудида истиқомат қилувчи барча халқларнинг ҳаётий эҳтиёжига айланмас экан, қонун ҳам, ҳар қандай сайъ-ҳаракат ҳам ҳеч қандай натижа бермайди. Ўзбек тили жумҳурият аҳлининг ҳаётий эҳтиёжига айлангандагина давлат тили мақомига кўтарилади, муомала ва робиталар натижасида халқ оммаси ўртасида чуқур илдиз отиб, миллийликнинг рангу бўйидан баҳраманд бўлади. Кўпгина тилшунос олимлар икки тиллиликни халқ маданияти ва ижтимоий-иқтисодий тараққиёти мезони қилиб кўрсатадилар. Бу она тилига эътиборни чалғитади. Она тили тараққиёти масаласи миллат равнақи учун ҳал қилиниши лозим бўлган долзарб масалалар ичида биринчи галдаги масаладир.

Нормуҳаммад МИРЗО,
Тошкент шаҳри.

Ўқинг, бу қизиқ

Туркийда неча ҳарф бор?

Таниқли турк олими Аҳмад Бижон Эржиласунинг «Бугунги туркий алифболар ва улар қўлланишидан намуналар» номли китоби иккинчи марта нашр этилди. Китобда ёзилишича, туркий халқларнинг кенг тарқалган алифболари бешта бўлиб, шулардан иккитаси ҳозир қўлланмайди, учтаси эса дунёнинг турли минтақаларида қўлланиб келади.

Ўрхун алифбоси номи билан танилган биринчи туркий алифбо VIII—X асрларда қўлланган бўлиб, бу алифбода Билги Қоғон, Тул Тегин, Тўнюқуқ ва бошқа обидалар сақланиб қолган. VIII—XV асрларда қўлланган уйғур алифбосида сақланган обидалар сони мингдан ошади.

Ҳозир амалда қўлланаётган туркий алифболар лотин, араб ва кирилл ёзувларига асосланади. Лотинча туркий алифболар Туркия, Кипр, Юнонистон, Югославия, Руминия, Финляндияда яшайдиган турклар томонидан қўлланилади. 1984 йилга қадар Булғория турклари, 1964—1971 йилларда Ироқдаги турклар, 1928—1940 йилларда Совет Иттифоқидаги туркий халқлар, 1954—1978 йилларда ХХРдаги туркий халқлар (уйғурлар ва қозоқлар) лотин ёзувидан фойдаланганлар.

Қарийб минг йил давомида туркий халқлар араб ёзувидан фойдаланганини маълум. ХХРда яшайдиган уйғурлар ва қозоқлар, Эрондаги озарбайжонлар ва туркманлар, Афғонистондаги ўзбеклар ва туркманлар ҳозиргача бу ёзувдан фойдаланиб келадилар.

Совет Иттифоқидаги туркий халқлар кирилл ёзувидан фойдаланади. 1937 йилда олтойлар, 1938 йилда қрим татарлари, татарлар, нўғайлар, қорачойлар, болқорлар, қумиқлар, 1939 йилда ёқутлар ва ҳакаслар, 1940 йилда озарбайжонлар, туркманлар, ўзбеклар, бошқирдлар, қорақалпоқлар, қозоқлар, қирғизлар, 1941 йилда тувалар, 1947 йилда уйғурлар кириллча ёзувга ўтказилди. 1871 йилдан кириллча алифбодан фойдаланиб келган чувашлар 1938 йилда бу алифбони қайтаданислоҳ қилдилар.

Аҳмад Эржиласунинг ёзишича, яқин вақтларгача амалдаги туркий алифболар сони 29 та эди. 1978 йилда ХХРда лотинча уйғур ва қозоқ алифболари истеъмолдан чиққандан кейин амалда 27 та туркий алифбо қолди. Бу алифболардан 19 таси кирилл ёзувига, 5 таси араб ёзувига, 3 таси лотин ёзувига асосланади.

Туркий халқлардан 5 таси иккитадан ёзув ишлатадилар. Булар — ўзбеклар, уйғурлар, қозоқлар, озарбайжонлар ва туркманлар. Бу халқларнинг Совет Иттифоқидаги қисми кириллча алифбодан, ХХР, Афғонистон ва Эрондаги қисми эса арабча алифбодан фойдаланадилар.

Китобда туркий халқлар томонидан қўлланиб келаётган арабча, лотинча ва кириллча алифболарнинг ўзаро ўхшаш ва фарқли томонларига ҳам эътибор берилган.

Араб ёзувига асосланган ўзбек (Афғонистон) алифбосида 34, уйғур ва қозоқ (ХХР) алифболарида 32, Озарбайжон (Эрон) алифбосида 39, туркман (Афғонистон ва Эрон) алифбосида 35 ҳарф ва белги қўлланиши қайд этилган. Бу ҳарф ва белгиларнинг вазифаларига тегишли фарқлар ҳам кўрсатилган.

Ёзувдаги фарқлар, айниқса, кириллча туркий алифболарда кўп. Асримизнинг ўттизинчи йилларида мамлакатимизда қўлланган, дунёнинг турли мамлакатларида ҳозир ҳам қўлланаётган лотинча туркий алифболарда ҳаммаси бўлиб 39 ҳарф ишлатилса, кириллча туркий алифболарда 74 ҳарф ишлатилади. Бунинг сабаби шундаки, айни бир ҳарф билан ифодаланилиши мумкин бўлган ва лотинча туркий алифболарда ҳақиқатан ҳам бир ҳарф билан ифода этилган товушлар кириллча туркий алифболарда иккидан олтитагача ҳарф билан берилади. Бундан ташқари, туркий тиллардаги бир хил ёки ўзаро ўхшаш яқин товушларни кириллча алифболарда турлича ҳарфлар билан ифодалаш ҳоллари ҳам оз эмас. Кириллча туркий алифболардаги бундай фарқлар шунга олиб келадики, Совет Иттифоқидаги туркий халқларнинг вакиллари бир-бирларининг оғзаки нутқини бемалол тушунгани ҳолда ўз тилидаги бошқа туркий тилда ёзилган ёзувларни ўқиёлмайдиган бўлиб қолди. Одамлар, элатлар, халқлар орасида бир-бирини англаш, ҳамкорлик қилиш, тижорат ҳаракатлари кучайган ҳозирги даврда бундай сунъий тўсиққа ҳеч қандай зарурат йўқ, — дейилади китобда. Аҳмад Эржиласунинг бу фикри туркий алифболарни бир-бирига яқинлаштириш (унификациялаш) бўйича бизнинг мамлакатимизда кўтарилган илмий баҳс руҳига ҳамоҳанг эканини қайд этиб ўтамиз.

Ҳозирги ўзбек алифбосини такомиллаштириш бўйича матбуотда маълум таклиф ва тавсиялар эълон қилинди. Бу яхши. Лекин биз бу таклиф ва тавсияларда ёзувни ислоҳ қилиш тўғрисида айтилган фикрни қўллаб-қувватлаш билан бир қаторда, масалага умумтуркологик нуқтаи назардан ёндашиш зарурлигига эътиборни жалб этамиз. Аҳмад Эржиласунинг китоби масалага бундай ёндашиш ҳар жиҳатдан тўғри ва асосли эканлигини тўла-тўкис тасдиқлайди.

Китобнинг иккинчи қисмида туркий алифболарда битилган матнлардан намуналар келтирилади. Матн намуналари уч ёзувда — лотинча, арабча ва кириллча ёзувларда берилган. Бу ҳол ҳар уч ёзувнинг туркий тиллар товуш, талаффуз маромига қанчалик мос эканлигини қиёслаб ўрганиш учун катта аҳамиятга моликдир. Китобда келтирилган асарларнинг турк тилига таржимаси ҳам берилган.

Аҳмад Эржиласунинг «Бугунги туркий алифболар ва улар қўлланишидан намуналар» номли асари камчиликлардан ҳам холи эмас. Муаллифнинг баъзи фикр-мулоҳазалари баҳсли. Лекин, умуман олганда, Аҳмад Эржиласунинг китоби катта маърифий ва амалий аҳамиятга эга.

И. ҚУЧҚОРТОЕВ.

Табиат ва биз

НАВРЎЗ ТАРАДДУДИ

Далалар уйғонмоқда. Табиат амал олмоқда. Хазонлар остидан майсалар куляпти! Эриб тушар тарновдан сўнгги сумалак! Узоқлардан бошига нурдан тож кийиб келмоқда Наврўз! Наврўз бўлганда ҳам гард-ғубордан фориғ бўлган Наврўз бу! Улуғ айём келгунча инсон меҳнатидан олам кулади! Дарахтлар гулдаста тутиб, эгнига яшил либос кияди. Саховатли бободеҳқон ерга уруғ ташлайди. Меҳнат, шодлик ва баҳор оҳанглари оламни тутади...

Наврўз эшик қоқмоқда. Табиат уйғонмоқда. Деразам олдидаги ўрик ҳали гулламади. Аммо бўртиб келаётган куртаклар шамоллар беланчагида тебранади. Еллар нафасида ошифталик бор. У ғунчалар юз-кўзини сийпалайди. Инсон нафасига урилиб уни куч-ғайратга тўлдиради.

Қиш қаҳратонидан озод бўлган олма, гилос новдаларига яшиллик югурмоқда. Улар ҳадемай шохларда қулф уриб силкинишади. Чумолилар инларидан дастлабки мисқол тупроқни юқорига чиқазиб баҳор келдимикин, деб атрофга мўралайдилар. Кечагина тирикчилик илинжида дон ахтариб изғиган қушлар пат тараб, Наврўзни қутлашмоқда...

Ҳа, Наврўз яқинлашмоқда. Тошкент ва жумҳуриятимизнинг барча вилоятларида баҳор байрамига қизғин тайёргарлик бошлаб юборилди. Театрларда ҳамда концерт ташкилотларида Наврўзга тараддуд кўрилмоқда. Артистлар Ўзбекистон пойтахти марказидаги асосий томоша майдонларидан ташқари, маҳаллаларда, уй-жой даҳаларида ҳам концертлар беришади. Кутубхоналар ва клубларда баҳор байрамига бағишланган махсус тадбирлар ўтказилади.

Наврўзда, бошқа ҳар қандай байрамларда бўлганидек, турли-туман ширинликлар, пишириқлар, қандолатлар ҳам кўп бўлади. Савдо, нон-булка саноати корхоналари ана шу вазифани ўз зиммаларига олдилар. Байрам дастурхони анъанавий таомлар — сумалак ва ҳалим билан безатилади. Ҳар бир киши майдонлар ва кўчаларда ўрнатилган дўкончалар ҳамда кўргазмаларда ана шу таомларни бепул татиб кўриши мумкин. Наврўз кунлари аҳолига кўнгилдагидек транспорт хизмати кўрсатиш масаласи жуда пишиқ-пухта ўйланмоқда.

САЙХУН БЎЙИ ТАШВИШЛАРИ

Дарё ёқасидаги қамиш капада Аҳмад Маҳкамов билан суҳбатлашиб ўтирибмиз. У киши Фарғона вилоят балиқларни қўриқлаш инспекциясида ишлайдилар. 25 йилдирки, она табиат бағрида. Чағалайлар тўлқинига тўш урган Сирдарё қўриқчиси.

Ноёб парранда-ю жониворлар унинг сергаклиги туфайли тартиббузарлар ўқидан омон қолмоқда. А. Маҳкамовнинг зиммасидаги вазифа, бу.

— Жумҳуриятимизда 20000 дан зиёд балиқ ови ишқибози бор, шундан 4 минг-га яқини бизнинг Фарғона вилоятига тўғри келади, — деди у моторли қайиқни ўт олдирар экан. — Аммо тартиббузар, браконьерлар сонини ҳеч ким ҳисоблаб чиққан эмас.

Биз тушган қайиқ илдам қўзғалиб, юқори оқим бўйлаб сузиб кетди. Қорайган оролчалар лип-лип этиб ўта бошлади. Ўн чақиримдан сўнг, балиқчилик давлат хўжалигига қарашли кўллар қаршисидаги Тўронғизор оролида тўхтадик.

Тўқайда моллар ўтлаб юрарди. Ов назоратчисининг айтишича бу оролга қирғоқдан кечув бор экан.

— Сув айланадиган камарларда балиқлар йилнинг ҳар фаслида ҳам бўлади. Ўша сабабдан айни балиқ урчийдиган мавсумда тартиббузар овчилар шу орол атрофида тез-тез пайдо бўлади. Февралдан то май ўртасигача Орол ва Қайроққум денгизлари, йирик кўллардан оққайроқ, илонбош, оқбалиқ, лаққа, қизилқанот ва зоғорабалиқлар юқори оқимга сузиб кела бошлайди. Балиқ галалари дарё ҳавзасидан сой, зовур сувлари орқали шолипоя, кўл ва ариқларга ёйилади. Ғайриқонуний ов ишқибозлари мўмай ўлжа пайида осма тўр, венетер, сават ва қармоқларни худди шу балиқ галалари юрадиган йўлларга ташлайди.

А. Маҳкамов билан орол атрофини синчиклаб кузатиб, битта 20 метрли тўр ва бир нечта қармоқ топдик. Ов нозирининг куйинганича бор экан: тўрга 5-6 тош босадиган битта йирик ва 8 та майда балиқ илинганди...

Қадимий минтақадан оқиб ўтувчи Сайхун бўйлари қадимдан ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига ниҳоятда бой бўлган. Ҳар хил тажовузлардан муҳофаза қилиш ишини яхшилашда мавжуд қонунчиликдан фойдаланиб келинди. Кейин экологик инқироз юз берган бир пайтда бу қонунларимиз ўз кучини йўқотиб, фақат қоғоздагина қолиб кетмоқда. Ов назорати ходимларининг тинимсиз ҳаракатига қарамай корхоналар ҳамон заҳарли, чиқинди сувларини дарёга оқизмоқда. Қишлоқ экинларига кимёвий ишлов бериш оқибатида зарарли моддалар зовур ва сой сувлари орқали дарёга қўшилмоқда. Бевақт ов қилишлар, табиат бойлигини талон-торож қилиш йўлидаги хатти-ҳаракатлар дарёдаги балиқларнинг камайиб кетишига олиб келмоқда.

— Ўтган йили Ўзбекистон ноҳияси Фрунзе номидаги давлат хўжалигининг Қолгандарё сарҳадидаги ғўза экинларига кўсак қуртига қарши заҳарли дори сепилганлигини пайқаб қолдик, — дея гап бошлайди А. Маҳкамов. — Аммо кеч пайқабмиз. Заҳар-заққум Сирдарё ҳавзасидаги балиқларга катта зарар етказди. Биз бу иш юзасидан далолатнома туздик. Хўжалик 143 минг сўм жаримани СССР Балиқ хўжалиги вазирлигига тўлади. Ачинарлиси шундаки, давлат ҳамёнидаги пул бир чўнтакдан иккинчисига тушмоқда, холос. Айбдорни қандай жазолашни ҳам билмай қолдик.

Хуллас, табиат бойликларини муҳофаза қилишга доир мавжуд қонунларимиз ўз кучини йўқотмоқда. Уларни қайтадан кўриб чиқилса бўларди. Қолаверса, табиат муҳофазачиларининг моддий таъминотини яхшилаш зарур. Чунки уларнинг ҳозирги пайтда меҳнатига бериладиган 170 сўм билан мамлакатда иқтисодий танглик чуқурлашаётган бир даврда оилани тебратиб бўлармикан?

Зоҳиржон ҲАЙДАРОВ,
журналист.

* * *

СУРАТЛАРДА: балиқларни қўриқлаш инспекцияси назоратчиси Аҳмад Маҳкамов. Сирдарё ҳавзаси овгоҳдаги лавҳалар тасвирланган.

Муаллиф суратлари.

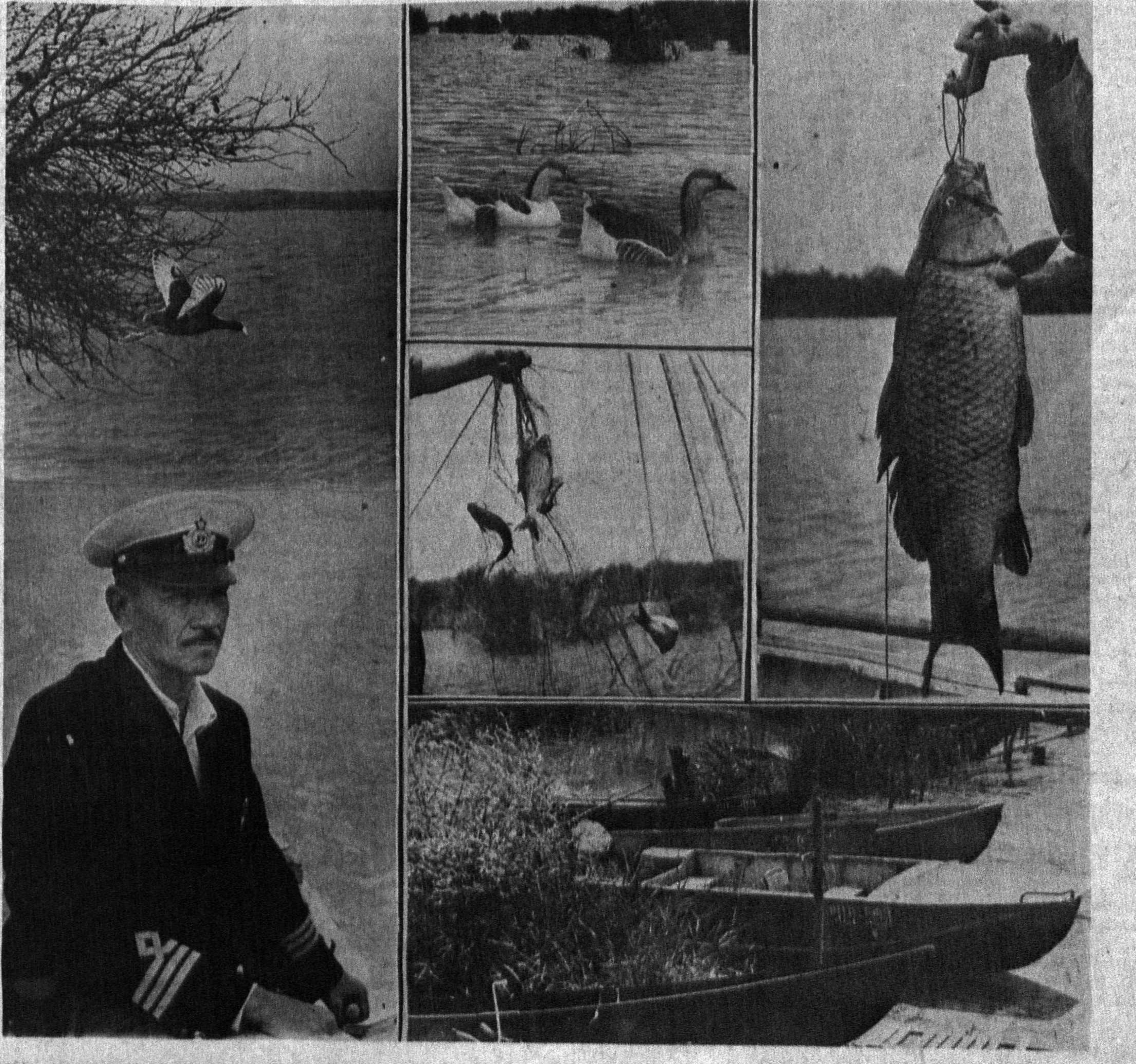

БАРЧА ДАРАХТ ЭКСА

Одамзот яралганидан буён табиат қучоғида яшайди. Лекин шундай бўлишига қарамасдан энг онгли жонзот сифатида у табиатга ҳар томонлама азоб бериб келади. Бу фақат бугунни ўйлаб, эртани эсдан чиқариш туфайли юз беради. Айниқса, бу ҳол бизнинг Ўзбекистонимизда аянчли тус олган. Она ер дардига қулоқ тутмай, янги ерларни мажбуран бўлса-да ўзлаштиришга, зўрлаб ҳосил олишга киришилди. Оқибатда янги ерларни шўр босди, қилинган меҳнатга, сарф-харажатга лойиқ ҳам ҳосил ололмай юрдик. Дарё, сойлар, ниҳоят Орол қуриди.

Жаннатмакон Ўзбекистондай ўлкада яшаб ҳатто ёзда олма, узум, шафтолининг нархи 1-2 сўмдан, ёнғоқ 6 сўмдан пастга тушмаса. Қиш даврини қўяверинг.

1974—75 йилларгача ноҳиядаги йўлларнинг икки четига фақат мевали, кўпроқ олма, тут дарахтлари экилган бўларди. Эл, бола-чақа ерди, ортганини хўжалик тердириб, консерва заводларига топширарди. Ўша йиллари ноҳияга янги фирқа котиби бош бўлиб келди-ю йўл четларидаги барча дарахтларга қирон тегди. Охир оқибат ўзи ҳам дарахтлар сингари қулади.

Киров номли агросаноат комбинати ўзининг юзлаб гектар турли мевали боғларига эга. Марҳум ва собиқ директор бошчилигида яратилган боғлар ҳозирда ҳам серҳосил, ям-яшил. Нима бўлди-ю, янги сайланган етакчи бундан бир йилча аввал, яхши ҳосил бераётган 9-10 гектар ердаги олманинг бир тупини қолдирмай суғуртириб ташлади. Бу ҳол ҳозирда ҳам давом этмоқда. Ҳеч ким қайғурмайди.

Маъруфжон МУРОДОВ,
Андижон вилояти, Хўжаобод ноҳияси.

ЕЛКАДОР СЎЗ

ҲАВАСКОРЛАРНИНГ ШЕЪРИЙ МАШҚЛАРИНИ ЎҚИБ

Таниқли шоирларимиздан бири рўзномада ҳаваскорлар машқларига берилган шарҳни ўқиркан:

— Ахир шеър ёзишни ҳам ўргатиб бўларканми? Бу қаби натижасиз мақолалар кимга керак? — дея эҳтиросини яшира олмай қолганди.

Ўшанда мен унинг фикрига асосан қўшилдим. Ҳа, шеър ёзишни ўргатиб бўлганда эди, биз аллақачон халқимиз учун бир неча Навоий, Яссавий, Бобур, Нодираю Машрабларни яратиб, назм кўшкида ҳузурланиб ётган бўлур эдик.

Шеърга айланажак ҳар бир туйғу дарҳақиқат, доимо ягона қалб мулкидир. Шеър — якка бир инсоннинг атрофдаги воқеа-ҳодисаларга, нарсаларга жумладан, ўз қалбида кечаётган жараёнларга ҳиссий-образли муносабати, қолаверса, шоирнинг ўша воқеа-ҳодиса, нарса ва жараёнларга нисбатан кечирган умридир. Туйғу умр дегани экан, шеър ёзишни ўргатиш бировнинг умрини яшаб бериш каби ақлга номувофиқ нарса. Фарзанднинг икки онаси бўлмагани каби, шеърнинг ҳам муаллифи одатда ягона бўлади. (Қуроқ шеърлар қусурини доимо сезиб туради, зукко шеърхон). Шу маънода адабиётда устозлик ҳам анча нисбий тушунча. Чунки ҳақиқий истеъдоднинг асл устози аввало унинг ўз қалби, ақли, кўзи ва диди, тажрибасидир. Шоир юқорида таъкидлаган фикрга қўшилганим боиси ҳам шунда.

Бироқ, шоир фикрини инкор этиб, шеър ёзишга ўргатиш мумкин, деб кафолат берадиган бир тоифа ҳам борки, бу фикр тарафдорлари шеър шаклини, шоирлар услубига эътибор беришни ўргатишни назарда тутадилар. Аслини олганда бу шеър ёзишга ўргатиш дегани эмас, унинг шаклий унсурларидан бохабар қилиш деганидир. Чунки шаклни пухтагина эгаллаб олган талай кишилар борки, улар шеър ёза олмайдилар. (Ҳар ҳолда улар ёзганини шеър деб бўлмайди). Аммо бундан шеърнинг ибтидоий қоидаларини ўргатишни тўхтатиш керак, деган хулосага келмаслик даркор. Бир яхши шоир чиқиши учун минглаб адабиётсеварлар шеър машқ қилиши лозим, дейишлари бежиз эмас. Шоирнинг юқорида таъкидлаган фикридаги «натижасиз мақола» иборасини шу жиҳатдан қувватлаб бўлмайди.

Ҳаваскорлар рўзномага машқлар жўнатиб, фикр эшитишга интизорлигини изҳор этар эканлар, биз улар ижодига баҳоли қудрат муносабат билдириб, «натижа» кутишдан умидсизланмаймиз. Зеро, қўлига қалам олиш, қалбдаги туйғуларга муносиб ифода топишга киришиш ҳам ўзига хос жасорат. Аммо, гоҳ армонлар шишалари сочилган, гоҳо орзуга етишиш, кашф этиш майсалари унган сирли заминда ялангоёқ юришга қодир қалб журъати тиргак бўлмас экан, бу мўъжаз жасорат умуминсоний кўламда қадр тополмайди.

Энди айнан рўзномамизга келган машқлар хусусида. Назаримда ҳар бир ижодкор шеър йўллашдан олдин ўзи қаламга олган мавзуда кимлар қандай шеърлар битган, мен бу машқим билан ушбу мавзуни янгича талқин қила олдимми, қўллаган ифода услубим, бадиий воситалар адабиётда янгилик бўла оладими, деб саволлар бериши керак. Бу саволга ижобий жавоб бўлсагина, адабиёт ҳақида сўзлаш мумкин. Қолган машқлар ўзинг ва яқинларинг учун қимматли бўлиб ён дафтарларда қолгани маъқул.

Кўпчилик ҳаваскорлар бирор воқеани шеърий сатрларда баён қилишни шеър деб тушунадилар. Тўғри, аслини олганда ҳар бир нарсани шеър қилиш мумкин. Бироқ, бунинг учун шеъриятни ерга олиб тушиш эмас, балки бадиий воситалар орқали ўша нарсани шеърнинг юксаклигига олиб чиқиш лозим. Кейинги пайтларда шу ҳақда кўп гапиришга тўғри келмоқда. Чунки Орол қуряпти, гугурт йўқ, аёллар ўзларини ёқяпти мазмунидаги машқлар кўпайиб кетди. Йўқ, мен шеърият ижтимоий муаммоларга аралашмаслиги керак, демоқчи эмасман. Аксинча, шу муаммони шоирона, санъат даражасида талқин этишга эришиш керак демоқчиман. Чунки шеърият — информацион жанр эмас. Рўзнома ва ойномаларда ҳар куни юзлаб марта такрорланадиган, аллақачон барчага аён гапларни шеърий сатрларга солиш — шеъриятни ўлимга судраш билан баробар. Шеърият ихлосмандлари эса қалбан чуқур ҳис қилиш, моҳиятни теран англаш оқибатида яраладиган, ўзгаларни ҳам фақат алланарсадан хабардор қилибгина қолмай, улар юрагида ҳиссиёт қўзғай оладиган сеҳрли сатрларни ўқиш истагидалар. Зеро,

Баҳор келса тоғларда
Қорлар эрий бошлайди.

(М. Раҳмонова, Фарғона)

қабилидаги хабарни (буни бошқа нарса деб аташ қийин), ҳаммага аён ҳақиқатни шеърга солишдан ҳеч наф йўқ.

Назаримда поэзияга турли йўллар билан эришиш мумкин. Шулардан бири фикр мантиқи кучи орқали туғиладиган поэзиядир. М. Солиҳ шеъриятини бунга мисол қилса бўлади. Бу шоир шеърларини ўқиркансан, шеър шаклидаги қусурни унутасан. Фикрнинг ўзиёқ сенинг завқингни таъминлаб қўя қолади.

Рўзнома таҳририятига келган кўпгина машқлар ижодкорлари М .Солиҳ шеъриятидаги шаклни мисол келтириб, шаклий нокомил шеърларини оқламоқчи бўладилар. Бироқ, улар машқларида мантиқий теранлик, мантиқ ўйини, жозибаси йўқ.

Аруз ва бармоқ эса шаклдаги номукаммалликни кечирмайди. Зеро, бу вазнларда поэзияга эришишнинг муҳим воситаси шакл гўзаллигидир. Айримлар шаклни рақсга туширищ — оҳангдорлик орқали поэзияга эришмоқчи бўладилар. Оҳанг мағзи тўқ бўлса, яхши. Бироқ айримлар оҳангга берилиб, мазмунни унутадилар-ки, бунда ҳам яхши шеърнинг дунёга келиши маҳол. Сатрлардаги оҳанг юракдаги дардлар оҳангига мувофиқ келгандагина муваффақият таъминланади. Яхши шоир қофияга ҳам жиддий эътибор беради. Шоирнинг савиясини у қандай сўзларни қофия қилаётганлигидан билса бўлади. Ишлатилавериб жўнлашган қофиялар кишининг ғашига тегади, холос. Қофия шеър руҳини, савиясини таъминлаш имкони демакдир. Бу имконни «келади-елади», «тўлди-бўлди» каби феълларни қўллаш билан бой бериш ўта исрофгарчиликдан, шоирнинг пишиб етилмаганлигидан далолат.

Кўплаб ҳаваскорлар, илк машқларини йўллар эканлар, уларни тезроқ чоп этишни ўтинадилар. Назаримда улар энг аввало **Сўзга** ўтинишлари керак. Чунки туркий она тилимиздаги Сўзлар уларга ўзлигини намоён этишга, қалбидаги дардни ортқилаб чиқишга кўмак бера олади, холос. Бунинг учун шоирдан **е л к а д о р с ў з л а р н и** излаб топиш лозим бўлади. Бу ерда нозик дид, толмас руҳга эҳтиёж сезилади. Ана шу сабабли яхши шоир дер эканмиз, биз аввало ўша қаламкашнинг дидига, билимига, меҳнаткашлигига баҳо бераётган бўламиз.

Образли фикрлаш бадиий адабиётнинг муҳим шартидир. Айримлар образсиз шеър ёзиб бўлмайдими, дея хуноб бўладилар. Йўқ, образли фикрлаш шунчаки кимлардир томонидан ўйлаб топилган юзаки нарса эмас, у кам сўзлаб, кўп фикр бериш, ҳиссиётга таъсир этиш имкони, воситаси сифатида тенгсиз. Адабиётнинг вазифаси ана шуни тақозо этар экан, образли фикрлаш мақсадга эришишнинг ягона оқилона йўлидир.

«Агар ўлсам», «бу дунёдан кўз юмар бўлсам», «рихлат қилсам дорилбақога», «паймонам тўлса», «насибам узилса ёруғ жаҳондан» — бу жумлалар бари бир хил маънони англатади. Юқоридаги фикрни изҳор этиш учун сиз қайси жумлани танлаған бўлардингиз? Менинг назаримда яхши шоир булардан биронтасини танламаган бўларди. Чунки шоирнинг вазифаси фақат ўша маънони етказишдагина эмас, балки она тилини янги иборалар билан бойитишида ҳам. Билмадим, балки у:

Кўзларимга кўмилса дунё,
Осмоним ҳам замин бўлган он,

дея изҳор этар ўша фикрни.

Шоир бўлишни истаган ҳар бир қаламкаш образли фикрлаш лозимлигини доимо ёдда тутиши керак. Ота-боболаримиз, момоларимиз яратган классик шеърият ўзининг ана шундай чуқур образлилиги билан қалбларни мангу ҳаяжонга солиб келади. Қўлимизда эса яхши ҳам, ёмон ҳам деб бўлмайдиган ўртамиёна шеърлар кўп. Уларни ўқир экансан, француз адиби Жан де Лабрюйернинг қуйидаги сўзлари ёдга тушади: «Шундай соҳалар борки, улардаги ўртамиёналикка чидаб бўлмайди: шеърият, мусиқа, мусаввирлик, нотиқлик санъати каби.

Ахир нотиқнинг зерикарли нутқни энтикиб ирод этишини ёки ёмон шоирнинг ўртамиёна шеърини қироат билан ўқишини тинглаш қанчалар азоб».

Албатта, ҳеч ким ўртамиёна шоир бўлишни истамайди. Юқоридаги сўзлар қаламкашларнинг руҳини сўндириши керак эмас. Аксинча, уларни шеърга масъулият билан ёндашишга чорлаши лозим. Зеро, қўлига қалам ушлаган ҳар бир ижодкорда жонажон туркий тилимизнинг, Ўзбекистонимизнинг шон-шуҳратини юксалтириш имкони ётибди. Биз улардан ўзларидаги мана шу имконни мумкин қадар тўлиқроқ рўёбга чиқаришларини истаймиз. Таҳририятимизга ўз машқларини йўллаган ҳаваскорларга ўз миннатдорчилигимизни изҳор этар эканмиз, қуйида ижодкорларнинг бизга бир қадар манзур бўлган машқларидан намуналар эълон қиламиз.

Амирқул КАРИМ.

УМРИМ

Умрим — юксак кўкнинг қўйнида
Тинмай қанот қоқаётган қуш,
Умрим — ҳар тун олиб қўйнига
Менга сирлар айтаётган туш.
Умрим — ҳар тун қишлоқда юриб
Тупроқ йўлни чангитган қадам,
Умрим — ғафлат бағрида туриб
Сўз очолмай тош қотган одам.
Умрим — отам сабоқларига
Амал қилмай ухлаётган тун.
Умрим — қалбим сўроқларига
Жавоб излаб ўтаётган кун.

Худойназар ДЎСТҚОБИЛ.

ХАЙРЛАШУВ

Кўкракда бир вулқон кетар отилиб,
Ишонч ловуллайди яноқларингда.
Остона нарёғи — Сафар деган юрт—
Соғинч кўз ёради қабоқларингда.

«Мен кетдим. Хайр энди!»
Ғалати сукут.
Қўллар алиштирар титроқларини.
Оҳ, бунчалар Оғир!
Ва шунчалар Соз!
Елкалаб кетмоқлиқ нигоҳларингни.

Рустамжон БОЙМАТОВ.

* * *

То сен мени англашинг учун,
Балки йиллар ўтмоғи керак,
Юракни кенг қилиб куну-тун
Кутиш керак, кутмоғинг керак.
То сен мени англашинг учун —
Ашъор битмоқ учун сабрдан,
Ой нурига бойланиб тунлар
Тонгга қадар учмоғинг керак —
Юлдузларни ичмоғинг керак...
Не дилларни кузги ҳазондек
Эзиб-янчиб ўтмоғинг керак,
Бағритош бу дунёга елдек
Бир бор келиб кетмоғинг керак.
То сен мени англашинг учун....

Ҳабиба ТУРСУНОВА.

«ЧИДАОБА»

Яқинда Тбилиси шаҳрида гуржи халқининг «Чидаоба» миллий кураши бўйича II-халқаро турнир бўлиб ўтди. Бу миллий кураш турига нафақат иттифоқдош жумҳуриятлар полвонлари, балки чет эллик кураш усталари ва мутахассислари ҳам зўр қизиқиш билан қарамоқдалар. Ўтган йилги турнирда жумҳуриятимиз ва гуржистонлик энг кучли курашчилар билан бирга исроиллик полвонлар ҳам ғолиблик учун кураш гиламига чиққан эдилар. Бу йилги турнирда арманистонлик, озарбайжонлик, Мўғулистон ҳамда Япониядан келган бир юз элликка яқин паҳлавонлар икки кун мобайнида тўққиз вазн бўйича ғолиблик учун беллашдилар. «Чидаоба» кураши бизнинг курашимизга (Бухоро усули) жуда ўхшаш.

Ўтган йилги турнирда жумҳуриятимиз полвонлари ҳисобида битта бронза медали ҳамда битта тўртинчи ўрин бор эди. Бу йил эса омад келди. Айниқса, енгил вазнли полвонлар баҳсида иштирок этган ЎзССР Давлат жисмоний тарбия олий билимгоҳининг IV курс толиби Алижон Тошмуҳамедов (асли ўзи қашқадарёлик, устози ЎзССРда хизмат кўрсатган тренер О. Тоймуродов) биринчи давра беллашувида озарбайжонлик Азим Исмоилов устидан 44 секунд ичида соф ғалабага эришиб, ушбу мусобақанинг ўзига хос рекордини ўрнатди. Алижон иккинчи даврада ҳам юксак маҳорат кўрсатиб, мўғулистонлик Намжи Батори устидан устун келди. Кейинги беллашувларда Алижонга уч бора гуржистонлик энг кучли полвонлар рўпара бўлишди. Шуларнинг иккитасини Алижон енгиб, фақатгина бир беллашувда ён берди, холос. У халқаро мусобақада илк бор қатнашган бўлса-да, фахрий шоҳсупанинг учинчи поғонасига кўтарилиб, бронза медали ҳамда 300 сўм пул мукофоти билан тақдирланди. Вазни 90 килограммли паҳлавонлар баҳсида иштирок этган шу олий билимгоҳнинг ёш жисмоний тарбия ўқитувчиси Раззоқберди Болтаев (асли хоразмлик, устозлари ЎзССР халқ маорифи аълочиси Э. Эрнафасов ва СССРда хизмат кўрсатган тренер А. Илоев) ҳам мухлислар эътиборини қозонди. Раззоқберди кўпгина рақибларини доғда қолдириб, ўтган йилгидек мусобақанинг бронза медалига сазовор бўлди. Жумҳуриятимиз полвонлари орасида Раззоқберди ҳамда юқорида тилга олинган қашқадарёлик ёш полвон Алижон Тошмуҳамедов Гуржистон миллий кураши «Чидаоба» бўйича спорт мастери нормасини жумҳуриятимизда биринчилар қаторида бажардилар.

Шунингдек, ўз вазни тоифаларида кучли тўртликдан жой олган ЎзССР Давлат жисмоний тарбия олий билимгоҳининг талабаларидан СССР ҳамда ЎзССР спорт мастери Алишер Йўлдошев ҳамда Суннатилло Саидовлар ҳақида ҳам илиқ гаплар айтишимиз мумкин. Мутлоқ биринчиликда бизнинг паҳлавонлар қатнашишмади. Бу баҳсларда мусобақа низомига кўра, фақат ўз вазни тоифаларида ғолиб қолган полвонларгина қатнашиши мумкин.

Бу мусобақада 84 килограмм вазнли полвонлар баҳсида ғолиб деб топилган гуржистонлик 19 ёшли паҳлавон Гия Качечиладзе яна ўзини кўрсатди. У номдор паҳлавонларни бирин-кетин мағлуб қилиб, иккинчи олтин медални қўлга киритди ҳамда 11-халқаро турнирнинг энг кучли паҳлавони деб тан олинди. Шундай қилиб, Гия беш минг сўм пул мукофоти ҳамда навбатсиз енгил машина олиш ҳуқуқини қўлга киритди.

Гуржистонда ўтган мусобақа арафасида бир қанча спорт ташкилотларида, машғулотларда бўлдим. Мени ҳайратга солган нарса, мураббийларнинг кўпчилиги пенсия ёшидан ошган қариялар эканлиги бўлди. Гуржистонлик устозлар гоҳ-гоҳида мақтаниб ҳам қўядилар. Чунончи, эркин кураш бўйича Олимпия ва Жаҳон чемпионлари Вахтанг Балавадзе, Акакий Цимокоридзе, Леван Теднашвили, дзюдо кураши бўйича Шота Хобарели, Амиран Татикашвили ва бошқа юздан ошиқ паҳлавонлар Оврупо, жаҳон ҳамда Олимпия чемпионлари бўлишган. Улар эндиликда Гуржистоннинг миллий қаҳрамонлари.

Мен айнан ана шу миллий қаҳрамонларнинг кўпчилиги билан танишдим, суҳбатда бўлдим. Уларнинг фикри ва ниятлари «Чидаоба» курашини жаҳон миқёсида танитиш. СССР спорт мастери, халқаро тоифадаги ҳакам Шота Васильевич Зукакашвили билан қилган суҳбатим ҳамон ёдимда.

— Бекчонов, бу дейман, паҳлавонларингиз ўтган йили «Чидаоба» кураши мусобақасига келиб гуржистонлик паҳлавонлардан дарров ўргани6димиа? Ҳалитдан муносиб совринларга даъвогарлик қилишяпти.

Мен йигитларимиз фақат «Чидаоба» курашини ўрганиш учунгина эмас, балки бошқа миллат ва мамлакат паҳлавонларига миллий курашимизни кўрсатиш, ҳам ўргатиш учун келганлар, деб жавоб қилдим.

Мен Гуржистон сафари олдидан ЎзССР Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитасида бир хат билан танишиб чиқдим. Хат бухоролик олти оға-ини паҳлавон Юсуповлардан келган бўлиб, улар ҳам миллий курашимизнинг аҳволи ва равнақи учун жон куйдиришган, яъни ўз оталари — жумҳуриятимизнинг неча марталаб собиқ чемпиони, донгдор паҳлавон марҳум Турсун бобо Юсупов хотираси учун анъанавий турнир ташкил қилиб, кўпгина жумҳуриятлардан, мамлакатлардан паҳлавонларни таклиф этиш ташаббуси билан чиққанлар. Кўпчиликка маълум, Турсун бобонинг етти фарзанди ҳам СССР спорт мастери, кенжаси Комилжон Юсупов эса халқаро классдаги СССР спорт мастеридир. Юсуповлар сулоласи ҳақида бир қанча ҳужжатли кинолар бор, китоблар чоп этилган. Ўйлаймизки, ана шу ташаббус қўмита томонидан қўллаб-қувватланади ҳамда ташкил этилади.

Баъзида ҳайрон қоласан киши, Гуржистонда бўлиб ўтган мусобақа ғолиби 5 минг сўм пул мукофоти ва машина олса. Жумҳуриятимизда бўлиб ўтаётган кўпгина масъулиятли мусобақаларда нари борса, ғолиб 15-20 сўм, кўпи билан эллик сўм миқдорида совринга лойиқ кўрилади. Шунинг учун кўпчилик паҳлавонларимизда жумҳурият, иттифоқ ва халқаро мусобақаларда ўз маҳоратларини намойиш қилгандан кўра, тўйларда, йиғинларда кураш тушиб, моддий томондан ўзларининг аҳволларини яхшилаб олишни маъқул кўрадилар. Балки биз ҳам ана шундай жонкуяр устоз, номдор, маҳоратли паҳлавонларимизни моддий ва маънавий томондан рағбатлантириш ишларининг янги усулларини топишимиз керакдир. Ана шу хайрли ишларни рўёбга чиқарсак, миллий курашимизни янада ривожлантирсак, Гуржистон паҳлавонлари билан тенг рақобатлашган бўлардик...

Баҳодир БЕКЧОНОВ,
миллий кураш бўйича Хоразм вилоятининг бош тренери, «Чидаоба» кураши бўйича II-халқаро мусобақа ҳакамн.

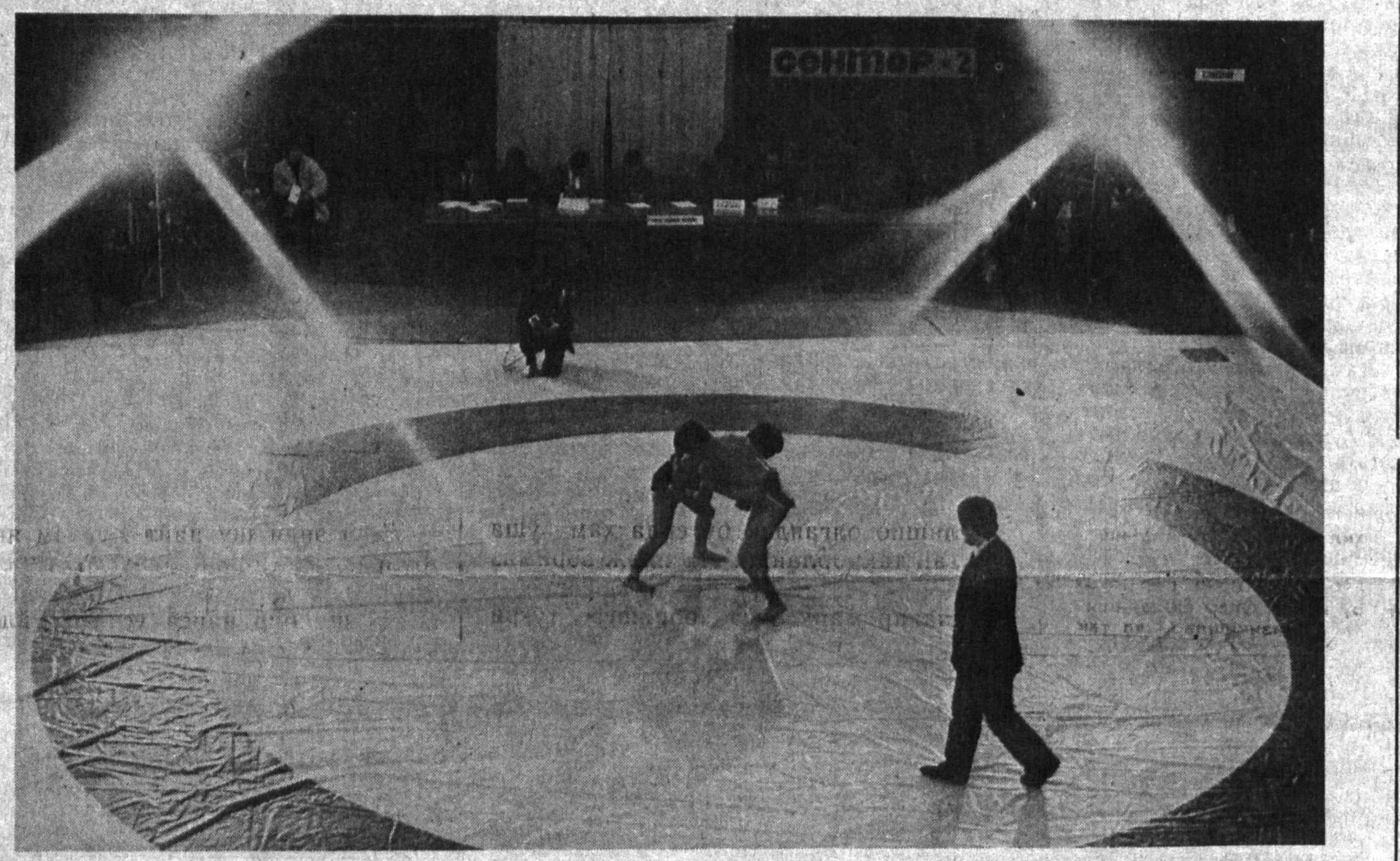

ШОҲСУПАДА ҲАМЮРТЛАРИМИЗ

Қарағанда шаҳрини ҳамюртларимиз беш кун «забт» этишди. Бу ерда олимпия чемпиони А. Колесов соврини учун классик кураш бўйича ўсмирлар ўртасида Бутуниттифоқ мусобақаси бўлиб ўтди. Жумҳуриятимиз шарафини ҳимоя қилган Тошкент ва самарқандлик ёш курашчилар 5 та медални қўлга киритишди.

Барча рақибларини доғда қолдирган Андрей Гасюнов (48 кг) ва Дилшод Жўраевлар шоҳсупанинг энг юқори поғонасидан ўрин олишди. Бундай йирик мусобақада илк бор қатнашган яна икки ёш умидли курашчиларимиз Рустам Донийёров (45 кг) ва Ҳабиб Маҳмудов (87 кг) лар иккинчи бўлишди. Оғир вазнлилар баҳсида Анвар Исмоилов (115 кг)-га учинчи ўрин насиб этди.

Ёш полвонларнинг ютуғида мураббийлар П. Л. Эйзенштейн ва П. Я. Назаровларнинг хизматлари катта. Совринлар муборак бўлсин, ҳамюртлар!

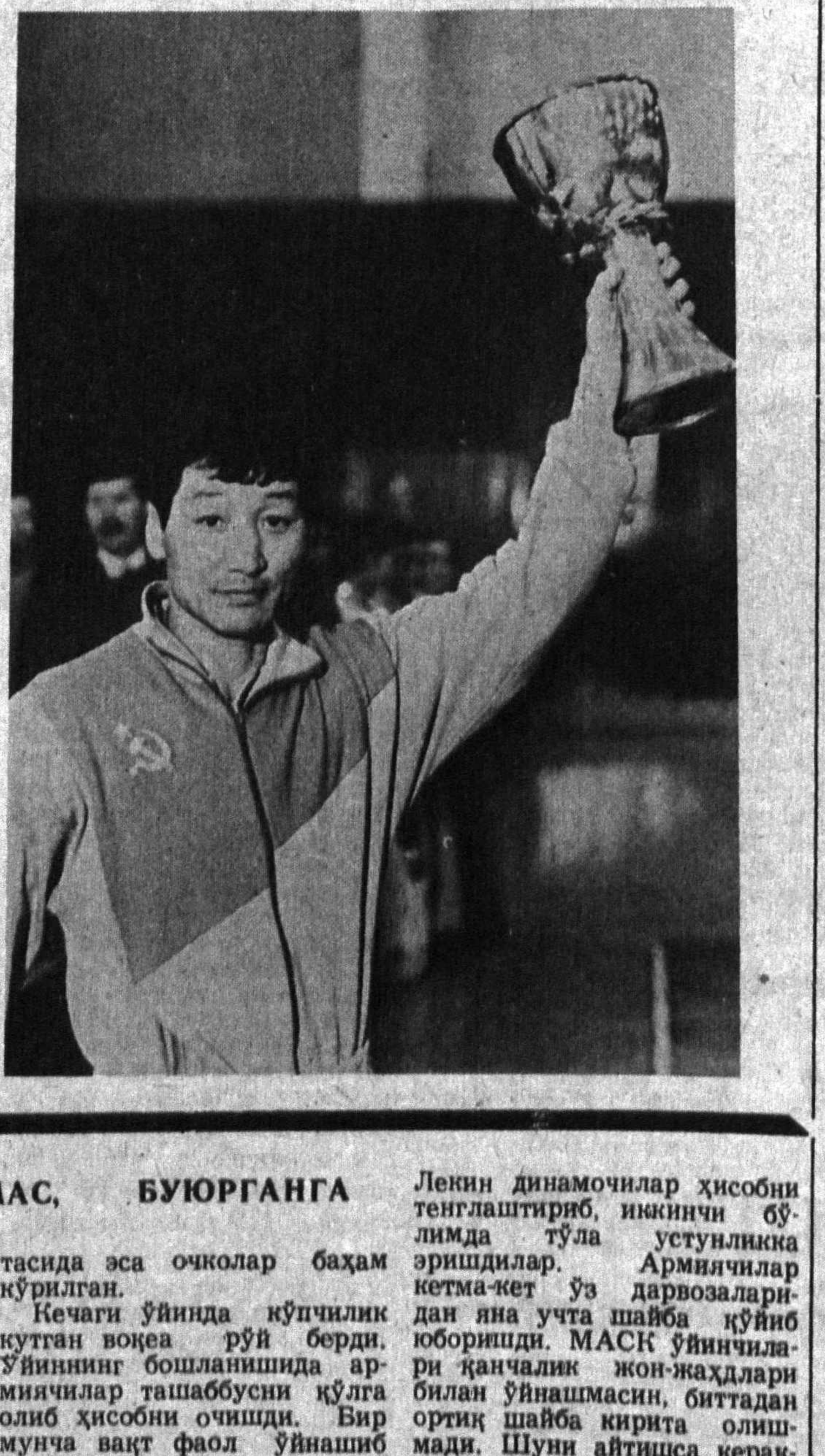

Тошкентда корейс миллий кураши — Сирим бўйича «Коре ильбо» рўзномаси соврини учун биринчи Бутуниттифоқ турнири бўлиб ўтди. Унда жумҳуриятимиз полвонларидан ташқари Москва, Сахалин вилоятларидан келган вакиллар ҳам қатнашишди.

Сиримнинг ташкилотчиси Олмаотада чиқадиган жумҳуриятлараро «Коре ильбо» рўзномасидир. Бу кураш мусобақасини ўтказиш тўғрисида шу йил бошидаёқ келишиб олинганди. Май ойида эса биринчи жумҳурият чемпионати старт олади. Сирим кураши уч босқичдан иборат бўлиб ҳар босқич орасида 30 секундлик дам олиш бўлади.

Жанубий Кореяда бу спорт тури жуда оммалашган ва ҳар бир мактабда ўргатилади. Миллий байрамларда эса давраларни безайди. Спортда профессионаллар қатнашиб улар 100 минг долларгача мукофот олишади.

СУРАТЛАРДА; мусобақа пайти. Тошкентлик СССР спорт устаси Гаврилл Ким махсус мукофот билан тақдирланди.

С. ВЕЛИЧКИН (ЎзТАГ) суратлари.

ЮГУРГАНГА ЭМАС, БУЮРГАНГА

Москва армиячилари ва динамочилари ўртасидаги ҳар бир учрашувни хоккей ишқибозлари диққат билан кўриб боришади. Навбатдаги ўйингача бу мавсумда улар ўзаро уч марта учрашиб, бир ўйинда МАСКнинг қўли баланд келган, қолган иккитасида эса очколар баҳам кўрилган.

Кечаги ўйинда кўпчилик кутган воқеа рўй берди. Ўйиннинг бошланишида армиячилар ташаббусни қўлга олиб ҳисобни очишди. Бир мунча вақт фаол ўйнашиб устунликка эришдилар ҳам. Лекин динамочилар ҳисобни тенглаштириб, иккинчи бўлимда тўла устунликка эришдилар. Армиячилар кетма-кет ўз дарвозаларидан яна учта шайба қўйиб юборишди. МАСК ўйинчилари қанчалик жон-жаҳдлари билан ўйнашмасин, биттадан ортиқ шайба кирита олишмади. Шуни айтишса керакда, югурганники эмас, деб...

ОЙНАИ ЖАҲОНДА

6 МАРТ — ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Қурилиш фурсати». Телефильм («Ўзкинохроника»). 9.40 «Баҳорги олимпиада ёки хор бошлиғи». Бадиий фильм. 2-серия. 10.50 Телевизион театр. Меҳмон Бахтий. «Оҳ, менинг ёшлигим».

* * *

18.00 Янгиликлар. 18.05 «Кучукча ва эски шиппак». Мультфильм. 18.15 «Болаликни куйлайман». Бастакор Т. Тошматов билан учрашув. 18.45 «Кўллар хазинаси». Балиқчилик ва унинг муаммолари. 19.20 Ўзбекистон ССР Ички ишлар вазирлиги матбуот маркази хабар қилади. 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 Тижорат хабарлари. 19.50 «Бирини ой англа...» Адабий-мусиқий кўрсатув. 20.30 «Ахборот». 20.50 «Бирини ой англа...» (давоми). 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Халқ иродаси». 22.25 Кино... кино... кино... 23.25 «Тошкент» студияси мусиқий-эстрада кўрсатувини намойиш этади.

● ЎзТВ II

19.00 «Верешок». Болалар учун фильм. 19.20 «Хонадонингиз тинч бўлсин!». (рус тилида). 20.00 «Пульс». Хабарлар (рус тилида). 20.10 «Билим сарчашмаси» (рус тилида). 20.50 «Туркманистон жумҳурияти киносанъати». Кинокўрсатув.

● МТ I

15.30 «ТСН». 15.45 «Томошабинларнинг талабларига биноан. «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 18-фильм. 16.40 «Москва. Тушино...». Ҳужжатли фильм. 16.55 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 17.55 Т. Синявская ва М. Магомаев куйлайди. 19.00 «ТСН». 19.15 «Орзуларим...». Фильм-концерт. 20.15 «Сизни оперетта таклиф этади». 21.30 «Вақт».22.15 Оврупо чемпионлари кубоги. 1/4 финал. «Спартак» (Москва) — «Реал» (Мадрид). В. И. Ленин номли Марказий стадиондан олиб кўрсатилади. 24.00 Гитарада Мигель Жироле чалади (Аргентина). 00.45 Футбол. Оврупо кубоклари. «Динамо» (Киев) — «Барселона» (Испания). «Брондбю» (Дания) — «Торпедо» (Москва).

Тунги телевидение

03.25 «Дам эркак, дам аёл». Телевизион бадиий фильм. 1-серия (Свердловск киностудияси).

Ўзбекистон ЛКЕИ Марказий Қўмитаси аппарати, жумҳурият Ёшлар Ташкилотлари Қўмитаси ва «Ёш ленинчи» рўзномаси таҳририяти Ўзбекистон ССР Ёшлар Ташкилотлари Қўмитаси раиси, Ўзбекистон ССР Президент кенгаши аъзоси Акмал Саидовга акаси
Акбар ХОЛМАТОВнинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Зиёвиддин ОРТИҚХУЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Фарруҳ РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56- 57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Буюртма: 5098.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12